

LIBAU | JAARVERSLAG | 2020

INHOUD

VOORWOORD 3
Dorien Fröling

1 - PUBLIEK EN PARTICIPATIE 4

VOORBEELDEN 6
Gemeente Midden-Groningen, Gemeente Oldambt, Gemeente Loppersum

INTERVIEW 8
Harry Tappel

VOORBEELDEN 12
Gemeente Westerwolde, Gemeente Veendam, Gemeente Noordenveld, Gemeente Midden-Drenthe

2 - (LEEF)OMGEVINGSWAARDEN 16

VOORBEELDEN 18
Gemeente Delfzijl, Overheden Groningen, Planbureau voor de leefomgeving, Waterschap Noorderzijlvest, Provincie Groningen

INTERVIEW 22
Ard van der Tuuk

INTERVIEW 26
Annemarie de Groot

VOORBEELDEN 28
Gemeente Het Hogeland, Gemeente Westerkwartier, Gemeente De Wolden, Gemeente Pekela, Gemeente Het Hogeland, Gemeente Midden-Drenthe

3 - (BE)LEEFBAAR ERFGOED 32

INTERVIEW 34
Gemeente Borger-Odoorn

VOORBEELDEN 36
Gemeente Midden Groningen, Commissiewerk in Coronatijd, Gemeente Appingedam, Gemeente Emmen, Gemeente Tynaarlo, Gemeente Aa en Hunze, Gemeente Hoogeveen, Gemeente Stadskanaal, Gemeente Groningen, Erfgoedloket Groningen

INTERVIEW 42
Eefje van Duin

4 - OVER LIBAU 46

INTERVIEW 48
Theo Hoek

BEMENSING COMMISSIES & SAMENSTELLING RVT 2020 52

ADVIESAANVRAGEN GRONINGEN & DRENTHE 53

JAARREKENING 2020 54

WAARDERINGSGRONDSLAGEN 2020 56

VOORWOORD

De wereld om ons heen is volop in beweging. Onze leefomgeving staat centraal: in de dringende transities op het gebied van bijvoorbeeld klimaat, energie en landbouw, maar ook in de problematiek rondom de mijnbouwschade die Groningen en delen van Drenthe nog altijd bezighoudt. De nieuwe Omgevingswet, die naar verwachting ergens in 2022 wordt ingevoerd, brengt daarbij veel veranderingen: de wet beoogt minder regels, schept meer ruimte voor een integrale aanpak, en zet in op een betrokken gemeenteraad en betrokken burgers.

De claim op schaarse ruimte was al groot, en zal na het afgelopen jaar eerder toe- dan afnemen. Corona heeft ons immers meer dan ooit doen beseffen hoe belangrijk het leven in en om het huis is, en onze waardering vergroot voor de natuur, voor het buitenleven, en voor een ruime hoeveelheid aan recreatiemogelijkheden, zowel in het groen als op en aan het water.

Er is veel te doen. Meer dan ooit is expertise op het gebied van ruimtelijke kwaliteit gevraagd. Libau biedt die expertise. Als onafhankelijke kennisorganisatie gespecialiseerd in erfgoed en ruimtelijke kwaliteit dient onze organisatie de gemeenschap al bijna 100 jaar. Sinds onze oprichting staan wij paraat om overheden en gemeenschappen te versterken. Door mee te denken en in samenwerking met zoveel mogelijk belanghebbenden onze kennis en ervaring vruchtbaar te maken, helpen we onze opdrachtgevers te komen tot breed gedragen keuzes. Daarbij lopen we voorop in het benutten, nu al, van de ruimte voor participatie en initiatief die de komende Omgevingswet burgers gaat bieden.

Zelf mocht ik in januari 2021 als opvolger van Theo Hoek bij Libau aan de slag. Meteen voelde ik mij opgenomen in ons hechte team van betrokken mensen, die zich vol passie en met ongelofelijk veel kennis inzetten voor het erfgoed en de ruimtelijke kwaliteit van Groningen en Drenthe. In het afgelopen jaar hebben zij zich, net als iedereen, moeten aanpassen aan door Corona gecreëerde nieuwe omstandigheden, zowel thuis als op kantoor. Er is hard gewerkt aan het onderhouden van contacten met collega's en aan de relaties bij de gemeenten, provincies en samenwerkingspartners.

En ook al werd het persoonlijke contact vaak node gemist, langs de digitale weg is ook in 2020 weer veel moois tot stand gebracht. Dit jaarverslag maakt het inzichtelijk.

De restricties van de Coronatijd lijken intussen weer achter ons te liggen. In ons werk om de verbondenheid van mensen met hun leefomgeving duurzaam gestalte te geven, kunnen we vanuit Libau weer fysieke ontmoetingen organiseren. We doen dit graag, maar zonder de winst die digitale werkwijzen in 2020 wel degelijk hebben opgeleverd uit het oog te verliezen natuurlijk.

Libau blijft zich nu en in de komende jaren sterk maken voor de verbindende kracht van een goede leefomgeving, want die zorgt voor geborgenheid in onze snel veranderende tijd. Wij blijven ons inzetten voor duidelijke visies op erfgoed en ruimte, die breed worden gedragen door gemeenschappen, gesteund door vooruitziende politici en ambtenaren en begeleid door kundig advies van stedenbouwkundigen, architecten, archeologen en andere professionals. Samen met de burgers en overheden van Groningen en Drenthe staat Libau pal voor een eigentijdse inrichting van de ruimte, waarbij verschillende functies op duurzame wijze naast elkaar kunnen bestaan. Het is een voorrecht dat wij hier elke dag mee bezig mogen zijn.

Dorien Fröling,
directeur-bestuurder
Libau

PUBLIEK EN PARTICIPATIE

Publiek en participatie spelen een belangrijke rol in de Omgevingswet. Bij Libau vinden we dit al sinds jaar en dag belangrijk. We zetten ons dag-in-dag-uit in voor de bewoners, de werkers en de bezoekers van ons prachtige Groningen en Drenthe. In ons bijna honderdjarig bestaan is de verhouding tussen overheid en samenleving sterk veranderd. Waar lange tijd de overheid als ‘Vadertje Staat’ voor ons zorgde, wordt de laatste decennia steeds meer het eigenaarschap en de zeggenschap over de directe leefomgeving neergelegd bij de burger. Meepraten en meebeschikken over je eigen leefomgeving wordt door velen als bijzonder plezierig ervaren.

1

INCLUSIVITEIT

Het is prachtig om te zien waar particuliere initiatieven toe kunnen leiden. Neem het ‘Verduurzamingspark Steendam’ waaraan Libau een bijdrage heeft mogen leveren. De dorpsbewoners van Steendam hebben een coöperatie opgericht die veel goed werk doet: van het aanleggen van glasvezel en het oprichten van een dorpshuis tot het zelf opwekken van duurzame energie.

Als je als overheid de burgers betrekt, is het belangrijk dat zij relevante informatie en regels van het bevoegd gezag makkelijk kunnen vinden. Voorbeelden van gemeenten die hier met ondersteuning van Libau, ieder op hun eigen wijze, werk van maken zijn Veendam en Noordenveld. Veendam heeft een website ingericht met daarop alle informatie voor haar burgers, terwijl Noordenveld inzet op een website met daarop een Omgevingswetproof welstandsbeleid. Het is misschien goed om op te merken dat niet alle burgers in staat zijn om van de geboden ruimte gebruik te maken: niet iedereen beschikt over het ‘juiste’ netwerk, is even creatief, kundig, mondig of draagkrachtig genoeg om goede adviseurs in te schakelen. Hoe zorgen we ervoor dat iedereen volledig mee kan doen? Dat de basiskwaliteit van ieders leefomgeving op orde blijft? Dit blijft een zoektocht voor ons allemaal.

CO-CREATIE

Het betrekken van bewoners en andere partijen bij het maken van beleidsadviezen of het verzamelen van bouwstenen voor beleid is verrijkend voor de producten die we als Libau maken. Sterker nog, bij Libau zijn we ervan overtuigd dat door samenwerking betere plannen ontstaan. We luisteren en zetten onze kennis en ontwerpkracht in een open proces graag zo integraal mogelijk in. Het is in co-creatie met anderen dat Libau helpt om de leefomgeving duurzaam in te richten, met oog voor ruimtelijke kwaliteit en cultureel erfgoed.
Ook dit jaar hebben we ondanks Corona-beperkingen de samenwerking toch zoveel mogelijk gezocht.
We hebben in de buitenlucht één op één gesprekken gevoerd en interviews afgenomen. Daarnaast hebben we voor de samenwerking met grotere groepen websites laten bouwen en filmpjes gemaakt.
In projecten als de Ir. Mentropweg, het Centrumplan Ter Apel en het Erfgoedloket Groningen hebben we met diverse van deze vormen geëxperimenteerd.
De opgedane ervaringen smaken naar meer, juist ook omdat betrokken partijen zeer positief hebben gereageerd. De komende jaren zullen we daarom als Libau meer met websites en films gaan werken.

In de eerste maanden van 2020 en op momenten van versoepeling van Coronamaatregelen zijn we de fysieke ontmoeting blijven zoeken, onder meer aan de keukentafels van boerderijen en in dorpshuizen. Ook hiervan dragen we in dit hoofdstuk een paar interessante voorbeelden aan. Zo hebben we in opdracht van de gemeente Midden-Drenthe samen met een pluimveehouder in Witteveen een plan gemaakt voor een duurzamer en diervriendelijker bedrijf dat landschappelijk zorgvuldig is ingepast en bijdraagt aan de biodiversiteit. In het kader van de ruimte-voor-ruimte regeling is in Leermens aan de keukentafel een plan bedacht om verouderde stallen te slopen in ruil voor twee schuurwoningen. In de gemeente Oldambt hebben we met bewoners, leden van historische verenigingen en andere betrokkenen uit verschillende kernen in de gemeente de karakteristieke panden in diverse sessies in beeld gebracht. Deze panden zijn niet alleen maar ‘mooi’ maar zitten ook boordevol fascinerende verhalen die tijdens dit soort sessies goed in beeld zijn gekomen. Als professionals hebben we al luisterend ons hart echt kunnen ophalen. De verhalen willen we met de panden waaraan ze verbonden zijn samen met de gemeenschap koesteren en respectvol veiligstellen, zodat óók toekomstige generaties zich optimaal thuis kunnen blijven voelen.

VOORBEELDEN

GEMEENTE MIDDEN-GRONINGEN:
Verduurzamingspark Steendam

Het ‘Verduurzamingspark Steendam’ is een mooi voorbeeld van een bottom-up project.
De dorpscoöperatie heeft het Team Ruimtelijke Kwaliteit van Libau om ondersteuning gevraagd. Samen met gedreven dorpsbewoners, vertegenwoordigers van de gemeente, de provincie en het waterschap hebben we in een schetsatelier een aantal scenario’s in beeld gebracht voor de inpassing van enkele kleinschalige windturbines en een zonnepark in de dorpsomgeving om het dorp energieneutraal te maken. Op basis van de uitkomsten van het schetsatelier is een voorkeurslocatie benoemd en vervolgens uitgewerkt. Bij de uitwerking zijn koppelkansen verkend en is het idee ontstaan om de inpassing van duurzame energie te verbinden aan het ontwikkelen van natuur, het versterken van de biodiversiteit en het maken van een dorpsommetje: het ‘Verduurzamingspark Steendam’ was geboren. Helaas zijn uiteindelijk slechts kleine onderdelen van dit park er gekomen, dit vanwege allerlei praktische redenen. Denk hierbij aan het ontbreken van middelen, ingrepen van verschillende partijen die qua planningen toch niet op elkaar afgestemd konden worden en uiteenlopende ambities van de verschillende stakeholders. Dit was teleurstellend, maar aan de andere kant is begin 2021 wél het zonnepark Steendam met zo’n 700 panelen geopend. Gemaakt door en voor het dorp.
Zonder wanklank.

GEMEENTE OLDAMBT:
karakteristieke panden

Het Oldambt kent een rijke geschiedenis.
De vruchtbare zeekleipolders groeiden uit tot welvarend akkerbouwgebied. De streek kreeg met recht de naam ‘Graanrepubliek’. De bewogen geschiedenis ligt er nog steeds voor het oprapen. Je vindt er de statige boerderijen van de herenboeren, lanen vol arbeiderswoningen met de karakteristieke krimpjes, torens, een fabriek en slingertuinen. In opdracht van de gemeente Oldambt inventariseerde Libau het waardevolle gebouwde erfgoed in het buitengebied en in de dorpskernen. In 2020 kwamen Winschoten-centrum, Scheemda, Beerta, Finsterwolde, Heiligerlee en Westerlee aan bod. De inventarisatie is uitgevoerd in samenspraak met werkgroepen, bestaande uit leden van historische verenigingen, dorpsbelangen en andere geïnteresseerden. De lijst met karakteristieke bebouwing wordt opgenomen in het bestemmingsplan waarmee de panden en objecten worden beschermd tegen ongewenste sloop. Het gaat bijvoorbeeld om de zo kenmerkende Oldambtster boerderijen, die getuigen van de welvaart in de landbouw, maar ook om kerken, scholen, woonhuizen en voorzieningen zoals bruggen en transformatorhuisjes. Samen zijn ze bepalend voor de unieke identiteit van het Oldambt.

GEMEENTE LOPPERSUM:
Ruimte voor Ruimte regeling Godlinzerweg te Leermens

Als gevolg van schaalvergroting in de landbouw neemt ook het aantal vrijkomende agrarische bedrijven toe. Voor het slopen van leegstaande, veelal ontsierende bedrijfsbebouwing, kunnen initiatiefnemers gebruik maken van de provinciale Ruimte voor Ruimte regeling. Daarbij ontstaat, afhankelijk van de oppervlakte van de te slopen bebouwing, ruimte voor het maken van kavels met daarop woonbebouwing voor derden. Met de uitgifte van kavels wordt de sloop van opstallen en het aanbrengen van landschapselementen ter versterking van het erf en de omgeving bekostigd. Voor een pluimveehouder aan de Godlinzerweg in de gemeente Loppersum die zijn bedrijf wil beëindigen hebben wij in een gezamenlijk traject een op de situatie toegesneden kader geschetst. Dit kader gaat uit van het versterken van het erf als groen eiland in een verder open landschap. Het erf krijgt een heldere opbouw waarbij de bestaande kwaliteiten van de historische boerderij en het voorerf worden versterkt. Op het achtererf zorgen twee onder een lichte hoekverdraaiing geplaatste woningen in de vorm van schuurachtige volumes voor een samenhangend bebouwingsbeeld. Nieuwe beplanting brengt het oude en nieuwe deel van het erf tot een logisch geheel samen.

INTERVIEW

GEMEENTE NOORDENVELD: DRENTEN WINNEN ERFGOEDPRIJS 2020

“SAMEN MET INWONERS NOORDENVELD INRICHTEN”

Als het gaat om omgevingskwaliteit kun je zeggen dat de gemeente Noordenveld het in 2020 bepaald ‘niet slecht’ heeft gedaan. De Drentse gemeente ontving immers de Erfgoedprijs 2020, waaraan naast de eer ook een bedrag van 25.000 euro verbonden is. De prijs gaat naar de gemeente die het meest innovatief omgaat met cultureel erfgoed. Volgens de jury ondersteunt Noordenveld met veel enthousiasme de talrijke initiatieven van bewoners en vrijwilligers op het gebied van lokale geschiedenis en cultureel erfgoed. Ook roemt de jury de inzet van het gemeentelijke erfgoedteam voor een goed bewaarde historische omgeving.

Kijken we naar ruimtelijke kwaliteit, dan heeft Noordenveld ook bij Libau hoge ogen gegooid. Wij hebben de gemeente genomineerd voor de Mooiwaarts-wisseltrofee van de Federatie Ruimtelijke Kwaliteit. Personen of organisaties die op een inspirerende manier samenwerken aan ruimtelijke kwaliteit kunnen voor deze trofee worden genomineerd, bijvoorbeeld vanwege vernieuwend omgevingsbeleid. Wij kozen voor Noordenveld omdat het werken aan omgevingskwaliteit bij deze gemeente als rode draad door diverse projecten heenloopt. De gemeente laat zien dat het mogelijk is om relatief snel met elkaar te komen tot omvorming van beleid waarin zorgvuldigheid, continuïteit en compleetheid trefwoorden zijn én waarmee een grote stap wordt gezet om de doelen van de Omgevingswet waar te maken.

Tijd versus betrokkenheid

Reden genoeg voor een gesprek met Harry Tappel, voor de gemeente Noordenveld werkzaam als adviseur bouwen en wonen, met als aandachtsgebieden welstand en cultureel erfgoed. Hij kijkt tevreden terug op 2020, onder meer vanwege de totstandkoming van de *Gids Omgevingskwaliteit, Eigentijdse Noordenveldse welstandsnota*. Tappel: “Het ontstaan van deze gids is een schoolvoorbeeld van hoe projecten samen opgezet kunnen worden, met meerdere instanties en participatie van inwoners. Zo zijn er bijvoorbeeld bijeenkomsten gehouden in diverse dorpen waar mensen hun mening konden geven over wat men belangrijk vond in hun omgeving. Inwoners werden dus actief betrokken.”

Natuurlijk kost deze manier van werken extra tijd, erkent hij: “Maar participatie is mooi en de deelnemers hebben een goede, wezenlijke bijdrage geleverd. Ook hun reacties zijn verwerkt. Vlak ook niet uit dat dit heeft geleid tot meer bewustwording. De inwoners werden zo gedwongen na te denken over ruimtelijke kwaliteit en hoe je dat beschermt. Daarvoor zijn regels nodig. Inwoners willen dat meestal niet, maar op zo’n bijeenkomst zag men nut en noodzaak wél in.

Kijk bijvoorbeeld eens in je eigen omgeving, wat zie je en wat waardeer je? Doorzichten, openheid, karakteristieke elementen in het dorp, oude paden? Daarvan werd men zich meer bewust en dat leidt tot meer waardering voor dorp en landschap en dat is waardevol.” Wat Harry Tappel betreft wordt deze werkwijze een gewoonte, ook al is het arbeidsintensief.

Tappel mijmert nog even verder over de *Gids Omgevingskwaliteit*. Daarin is rekening gehouden met de wijzigingen die de Omgevingswet met zich mee gaat brengen. Hij erkent dat mensen nog moeten wennen aan die veranderingen. Maar Tappel ziet ook kansen, meer ruimte voor maatwerk: “De landelijke regelgeving vergunningsvrij bouwen staat wel eens op gespannen voet met bijvoorbeeld een beschermd dorpsgezicht. Pogingen van de gemeente om meer grip te houden op de situatie zijn dan niet in lijn met die regelgeving. Je ziet gewoon dat die regelgeving niet altijd passend is voor een gemeente zoals Noordenveld. Ik hoop dan ook dat dat met de Omgevingswet beter gaat, dat daar meer op ingespeeld kan worden. In landelijk gebied kun je er nog over discussiëren hoever je gaat met je bemoeienis.”

Erfgoed en participatie

Als het gaat om het erfgoed, dan is een mooi voorbeeld natuurlijk Veenhuizen. Het ‘gevangenisdorp’ staat op de nominatielijst voor UNESCO Werelderfgoed en dat proces is al jaren gaande. Volgens Tappel leidt dit tot meer bewustwording en aandacht voor historische kostbaarheden in de gemeente, bij alle partijen. Tappel: “Zo kwam bijvoorbeeld een project van de grond aan de Ir. Mentropweg, eveneens in Veenhuizen. Een bijzondere buurt, met woningen uit de jaren ’70, oorspronkelijk aangelegd voor het personeel van de penitentiaire inrichting in het dorp. Het sluit echter niet meer aan bij behoeftes die mensen nu hebben, zoals de auto vlakbij huis kunnen parkeren en meer privacy. De wijk is destijds aangelegd vanuit collectief gedachtegoed, dus bijvoorbeeld met gezamenlijke parkeerplaatsen, maar begint nu te verslechteren. Er is een wildgroei ontstaan aan schuttingen en bij een aantal woningen wordt in de voortuin geparkeerd. Bovendien is de wijk niet klimaatadaptief ingericht. Bewoners trokken aan de bel bij de gemeente en wilden graag aan de slag met de herinrichting van de openbare ruimte in hun wijk. Dat hebben we als gemeente opgepakt, mét bewoners, architectenbureau KAW en Libau. Zo zijn tijdens een gezamenlijke rondgang in de buurt eerst de cultuurhistorische en stedenbouwkundige waarden in beeld gebracht. Het is immers een zeer karakteristieke buurt, een aspect dat wel behouden moet blijven.”

“De concept-waardenstelling werd vervat in een poster en begin 2020 aangeboden aan de gemeente, met het idee om het product daarna met bewoners te verfijnen. De uitkomst daarvan was dan de basis voor het toekomstige inrichtingsplan. De Coronapandemie gooide echter roet in het eten, het concept kon niet in een fysieke bijeenkomst met de bewoners worden besproken. Er is toen besloten om de waarden van de woonbuurt te presenteren aan de bewoners door middel van een korte film. Daarin zijn ook bewoners te zien die worden geïnterviewd.”
Tappel vervolgt: “Via chatsessies met de gemeente, KAW en Libau kon men reageren op de waardenstelling. Wensen voor de inrichting konden via een enquête worden geuit. Zo ontstond een goed beeld van de gedragen waarden en een programma van wensen voor de nieuwe inrichting van de openbare ruimte. Met een stedenbouwkundige en een architect wordt nu gekeken naar ideeën voor herinrichting, met natuurlijk deze waardenstellingen in het achterhoofd.”
Tot slot voegt Harry Tappel toe: “Wat mij betreft is dit een mooi voorbeeld van bottom-up werken, met inwoners samen Noordenveld inrichten.
Voor herhaling vatbaar!”

Benieuwd naar de korte film?
Neem dan een kijkje op onze website!

https://www.libau.nl/actueel/herinrichting-openbare-ruimte-ir-mentropweg-veenhuizen/

VOORBEELDEN

GEMEENTE WESTERWOLDE:
centrumplan Ter Apel

Het Team Ruimtelijke Kwaliteit van Libau kreeg van de gemeente Westerwolde de opdracht om een flexibel centrumplan te maken voor Ter Apel. Dit plan helpt om keuzes te maken en een beeld te schetsen, zodat marktpartijen, de gemeente en andere betrokkenen samen kunnen bouwen aan een mooi en levendig centrum voor Ter Apel. Maar hoe maak je nou een plan met elkaar als er geen bijeenkomsten mogelijk zijn als gevolg van het Coronavirus? De gemeente en Libau besloten een website te maken om ideeën op te halen en tussenproducten te delen. De website was door de grote inzet van de gemeente en een handige opzet met QR-code een groot succes: in de campagne zijn meer dan 300 leuke, slimme en creatieve reacties binnen-gekomen! Daarnaast hebben we digitale overleggen gehad met ambtenaren van de gemeente, met Ondernemers- en handelsvereniging Mercurius en met andere stakeholders zoals vastgoedeigenaren, Kunstkring Westerwolde, EcoDorp Noordeland en jongerencentrum Hebe. Aanvullend zijn nog enkele een-op-eengesprekken in het centrum van Ter Apel gevoerd. Zo lukte het om binnen de planning en het budget met elkaar een breed gedragen koers te ontwikkelen voor het centrum van Ter Apel. Het plan zet in op het ‘vergroenen en het versterken van het verblijfskarakter’, ‘levendige functies’ en een ‘kwaliteitsimpuls voor de bebouwing’. In het plan zijn om deze ambities te bereiken tot slot enkele spelregels geformuleerd.

GEMEENTE VEENDAM:
Veendam vooruit

De gemeente Veendam grijpt de Omgevingswet aan om meer regie en verantwoordelijkheid bij haar burgers neer te leggen bij de ontwikkeling van initiatieven. De gemeente zet in op overleg aan de voorkant van het proces zodat de kwaliteit van de plannen en aanvragen toeneemt en het vergunningentraject soepel kan worden doorlopen. Dit vraagt om één centrale plaats waar alle relevante informatie en beleid voor de burger te vinden is. Deze centrale plaats is het ‘Omgevingsplein’ geworden. Om iedereen in de opbouw en inrichting van dit digitale plein mee te nemen is de campagne ‘Veendam Vooruit’ opgestart. Het ‘Omgevingsplein’ is daarbij gepresenteerd als een webpagina met allerlei ‘informatiehuizen’. In opdracht van, en in goede samenwerking met de gemeente, heeft het Team Ruimtelijke Kwaliteit van Libau het ‘huis Omgevingskwaliteit’ inhoud gegeven. Het heeft drie ‘kamers’. Kamer 1 bevat de gemeentelijke kaders waar initiatiefnemers mee te maken krijgen als ze een omgevingsvergunning nodig hebben. In Kamer 2 zijn inspiratie en tips verzameld, bedoeld om het maken van een ruimtelijk ontwerp dat past in de omgeving te versimpelen. Tot slot bevat Kamer 3 de procedure om te komen tot een omgevingsvergunning, compleet met een beschrijving van de rol die de gemeentelijke adviescommissie hierbij speelt.

GEMEENTE NOORDENVELD:
Eigentijdse Noordenveldse welstandsnota wordt ‘Gids Omgevingskwaliteit’

De gemeente Noordenveld heeft het Team Ruimtelijke Kwaliteit van Libau gevraagd te ondersteunen bij het maken van een Eigentijdse Noordenveldse welstandnota. In vijf stappen is deze nota tot stand gekomen. Allereerst is in gesprekken met bewoners en vertegenwoordigers van de bouwwereld inhoud gegeven aan de begrippen ‘Eigentijds’ en ‘Noordenvelds’. Op basis hiervan is ten tweede een programma van wensen voor de nieuwe welstandsnota opgesteld. Ten derde is dit programma van wensen vertaald in een aantal scenario’s die

met de gemeenteraad zijn doorgenomen. Nadat de gemeenteraad richting had bepaald, is ten vierde een offertevraag opgesteld, een uitvraag in de markt gedaan, en bureau BügelHajema geselecteerd. Ten vijfde is het welstandsbeleid Omgevingswetproof uitgewerkt en is de nota omgedoopt tot ‘Gids Omgevingskwaliteit‘. De welstandsgebieden in de gids zijn gebaseerd op de kernkarakteristieken van de gemeente. De spelregels per gebied zijn afgestemd op de aanwezige waarden en zijn geformuleerd als doelen. Hierdoor ontstaat meer ruimte voor initiatief en ‘meedenken’. Om het vergunningentraject te versnellen zijn in de gids voor veelvoorkomende bouwinitiatieven sneltoetscriteria opgenomen. De gids heeft de vorm gekregen van een website. De informatie is daardoor makkelijk te raadplegen voor iedereen met bouwplannen.

GEMEENTE NOORDENVELD:
waardenstelling Ir. Mentropweg, Veenhuizen

De buurt Ir. Mentropweg, naar ontwerp van architect H.P. Thieme, is gebouwd in de jaren '70 en heeft het karakter van een woonerfbuurt. Door de buurt loopt een weg voor de auto met daaraan gekoppeld het parkeren. Vanaf de parkeerplaatsen lopen bewoners via woonpaden over het woonerf naar hun voordeur. De woonerven hebben een autoluw karakter en geven volop ruimte voor ontmoeten, spelen en groen. De bebouwing is zo geplaatst dat de bosachtige omgeving maximaal beleefbaar is. Tot slot zijn de rijen met woningen verbijzonderd door de geschakelde woningen ten opzichte van elkaar te laten verspringen. Dit komt de privacy ten goede, geeft de woning een meer individueel karakter en zorgt ook voor een interessant silhouet. Het Team Ruimtelijke Kwaliteit van Libau heeft de waarden van de buurt in beeld gebracht. Vervolgens zijn de waarden geverifieerd bij de bewoners.
Hierover kunt u meer lezen in het interview met Harry Tappel in dit hoofdstuk. Deze waardenstelling wordt gebruikt als onderlegger voor de herinrichting van de openbare ruimte.

GEMEENTE MIDDEN-DRENTHE:
maatwerkmethode Mr. J.B. Kanweg Witteveen

Het Team Ruimtelijke Kwaliteit heeft al zo'n 15 jaar ervaring met de 'maatwerkmethode'. Deze methode is ontwikkeld om agrarische schaalvergroting in goede banen te leiden. Onze adviseurs voeren aan de keukentafel gesprekken met agrarisch ondernemers. We luisteren naar hun toekomstplannen en we vertellen over de karakteristieken van het landschap. Daarna gaan we met elkaar aan de slag en bepalen gezamenlijk de plek, de maat en schaal en de richting van de bebouwing maar ook de erfinrichting en de overgangen van het erf met het landschap.
Ook worden uitgangspunten geformuleerd voor de architectuur. De uitkomsten van het overleg worden gebundeld in een 'maatwerkadvies'. Voor de uitbreiding van een pluimveehouderij aan de Mr. J.B. Kanweg in Witteveen stelden we een maatwerkadvies op.
De eigenaar wil zijn bedrijf ontwikkelen tot een volledig biologische pluimveehouderij. Ruimtelijk gezien leidt dit tot veranderingen zoals een toename van het stalvloeroppervlak. Ook de inrichting van uitloopweides is van invloed op het landschapsbeeld, zeker wanneer de context een open landschap is zoals het veenkoloniale landschap waar het bedrijf onderdeel van uitmaakt. Het 'maatwerkadvies' gaat uit van het opdelen van de bebouwing in twee clusters. De bebouwing neemt de landschappelijke hoofdrichting aan en wordt omzoomd met beplanting. Het voorerf krijgt een representatief karakter met boomgaarden en tuinen.

(LEEF) OMGEVINGSWAARDEN

De Omgevingswet is een grote stelselwijziging die vraagt om een cultuuromslag, een andere manier van werken. Begrippen als ‘(leef)omgevingswaarden’, ‘kern-karakteristieken’, ‘adviseren aan de voorkant van planprocessen’, ‘meer mogelijk maken’, ‘integraliteit’ en ‘bouwcultuur’ spelen hierbij een belangrijk rol.
In dit hoofdstuk staan we nader stil bij deze begrippen en geven we aan hoe Libau anticipeert op de komst van de Omgevingswet.

2

DE OMGEVING ALS VERTREK-PUNT VOOR ONTWIKKELING

De wetgever neemt in de Omgevingswet ‘de omgeving’ als vertrekpunt voor ruimtelijke ontwikkelingen. Onze omgeving wordt bepaald door tal van op elkaar inwerkende factoren. Denk hierbij aan de geologische processen op basis waarvan onze ondergrond is gevormd en die het planten- en dierenleven hebben beïnvloed, en natuurlijk ook aan het handelen van generaties bewoners die de omgeving steeds opnieuw naar hun hand hebben gezet. Iedere plek heeft hierdoor zijn eigen unieke DNA. Het is belangrijk om dit DNA in beeld te brengen, te koesteren en bij nieuwe ruimtelijke initiatieven door te ontwikkelen. Libau brengt, vanuit haar kennisvelden cultureel erfgoed, ruimtelijke kwaliteit en welstand/uiterlijk van gebouwen, kernkarakteristieken in beeld. Zo hebben we voor de voormalige gemeente Delfzijl de kernkarakteristieken van het landschap en de kernen geïnventariseerd. Deze karakteristieken worden als bouwstenen gebruikt voor de gemeentelijke Omgevingsvisie. Ook voor het waterschap Noorderzijlvest hebben we zo een bijdrage geleverd aan de Blauwe Omgevingsvisie (BOVi). Daarnaast worden we vaak gevraagd om op basis van kernkarakteristieken samen met andere belanghebbenden ruimte gerelateerde beleidskaders te ontwikkelen. Het gaat hierbij om kaders voor (her) ontwikkelingslocaties, maar bijvoorbeeld ook over de inpassing van duurzame energie in het landschap zoals in de Regionale Energie Strategie Groningen.

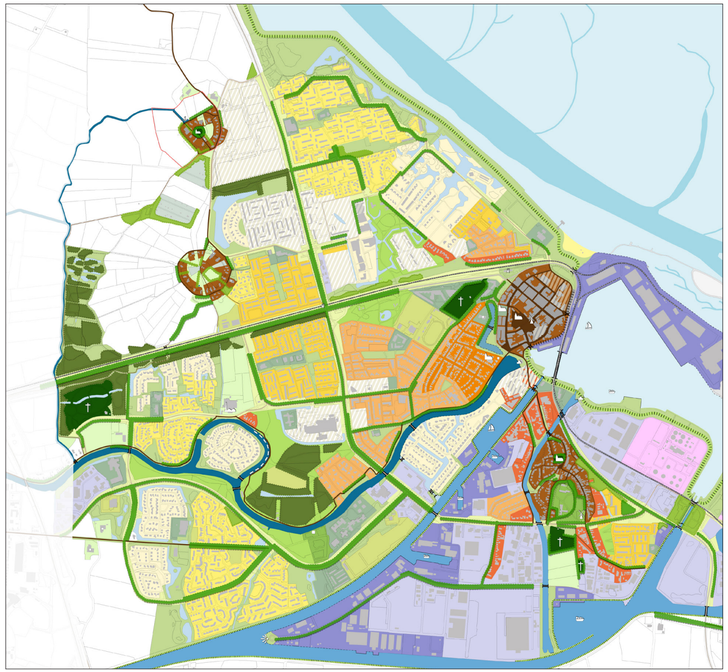
MEEDENKEN AAN DE VOORKANT

De Omgevingswet vraagt om een andere manier van werken. Dit betekent onder andere dat de aandacht van adviescommissies verschuift van het beoordelen ‘achteraf’ naar ‘vooraf’ meedenken bij de ontwikkeling van plannen. De door een gemeente vastgestelde welstandsnota bepaalt de ruimte die daarvoor beschikbaar is. Door te investeren in de voorkant van het ontwerpproces wordt optimaal gebruik gemaakt van de aanwezige ontwerpkracht, is er vaak meer mogelijk dan vooraf gedacht en verloopt het vergunningentraject soepeler. Libau faciliteert voor gemeenten in de provincies Groningen en Drenthe commissies voor welstand- en monumentenzorg. In Groningen betreft het twee aparte commissies, in Drenthe is de geïntegreerde Commissie Ruimtelijke Kwaliteit en Cultuurhistorie al jaren actief. De commissies in Groningen en Drenthe anticiperen al geruime tijd op de Omgevingswet. Zo worden in Groningen de adviezen van de twee aparte commissies inhoudelijk op elkaar afgestemd en de commissies in Groningen en Drenthe adviseren beiden in toenemende mate aan de voorkant van het planproces. De interviews met Ard van der Tuuk, voorzitter van de ‘grote commissie Groningen’, en Annemarie de Groot, adviseur ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie, geven een kijkje in de keuken van de adviescommissies. Ook passeren een aantal voorbeelden de revue van gemeenten in Groningen en Drenthe die illustratief zijn voor de geschetste werkwijze.

INTEGRALITEIT EN DE CULTUUR VAN SAMENWERKEN

De Omgevingswet, maar ook de maatschappelijke uitdagingen waar we voor staan zoals de klimaatadaptatie, het versterken van de biodiversiteit, het verduurzamen van de landbouw, het oplossen van de woningnood en de energietransitie vragen om het integraal oppakken van opgaven op het juiste schaalniveau. Onze adviseurs ondersteunen gemeenten in toenemende mate bij het formuleren van de integrale opgave, bijvoorbeeld vanuit de Steunpunten Ruimtelijke Kwaliteit en Cultureel Erfgoed die Libau namens en in de provincie Groningen mag organiseren. Daarnaast brengt het streven naar integraliteit een intensivering van samenwerkingen met zich mee. Dit vraagt om een kritische reflectie op de huidige cultuur van samenwerking. Dit wordt ook wel ‘Bouwcultuur’ genoemd. We proeven in het werkveld een behoefte aan trajecten met heldere stappen waarin verschillende waarden worden meegenomen en gewogen en ontwerpkracht als rode draad door het proces loopt. Een mooi voorbeeld hiervan is het project Erfgoed + Ruimte in opdracht van het Planbureau voor de Leefomgeving. ‘Bouw Gronings’, het initiatief van Libau en GRAS voor een bouwmanifestatie is een pleidooi om de grote bouwopgaven waar we voor staan met liefde te omarmen en de Groninger Bouwcultuur een impuls te geven.

VOORBEELDEN

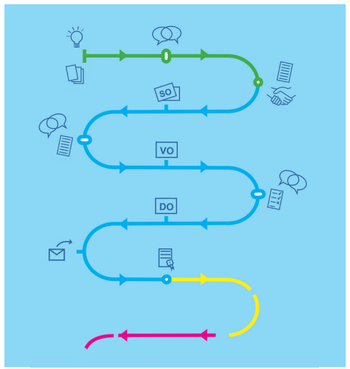
GEMEENTE DELFZIJL:
inventarisatie kernkarakteristieken voor omgevingsvisie

Libau heeft in opdracht van de voormalige gemeente Delfzijl de kernkarakteristieken in beeld gebracht voor het gehele gemeentelijke grondgebied. Van het landschap en de kernen zijn aantrekkelijk vormgegeven (GIS) kaarten gemaakt, gelardeerd met drone-foto's, historische kaarten en beknopte ruimtelijke en cultuurhistorische verhaallijnen.
De gemeente gebruikt de kernkarakteristieken, die zijn gebundeld in een handzaam werkboek, als bouwsteen voor de omgevingsvisie. Daarnaast worden de kernkarakteristieken van het landschap en de kernen ook ingezet bij het opstellen van ander ruimte-gerelateerd gemeentelijk beleid en de ontwikkeling van ruimtelijke plannen en/of de afweging van concrete initiatieven. Door de kernkarakteristieken te gebruiken als onderlegger en vertrekpunt bij ruimtelijke ontwikkelingen kan de gemeente, geheel in lijn met de Omgevingswet, haar unieke karakter behouden en op passende wijze worden doorontwikkeld.

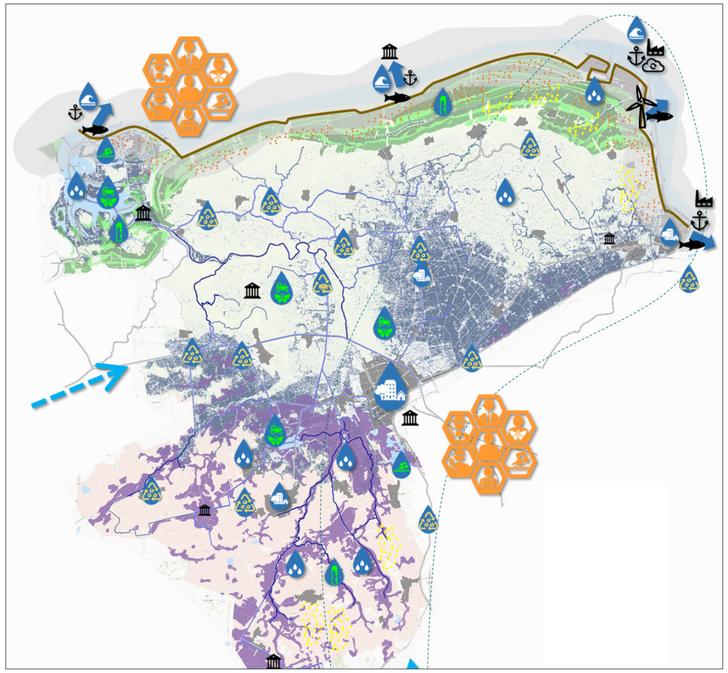
OVERHEDEN GRONINGEN
manifestatie 'Bouw Gronings'

De provincie Groningen staat voor een grote verbouwing. De versterkingsoperatie, klimaatadaptatie, energietransitie en circulaire economie hebben vrijwel allemaal direct invloed op de gebouwde omgeving. Het gaat leiden tot een ander landschap, tot aanpassing van panden of zelfs het geheel vervangen daarvan. Tegelijk is Groningen prachtig en heeft de provincie mede door het eeuwenoude cultuurlandschap een uniek DNA. Medewerkers van gemeenten en de provincie vragen zich af hoe we ervoor zorgen we dat dit kenmerkende DNA en die eeuwenoude schoonheid bij deze verbouwing zichtbaar blijven? Op zoek naar antwoorden hebben GRAS en Libau 'Bouw Gronings' bedacht en aangescherpt met een breed scala aan betrokkenen van bouwers, ontwikkelaars tot corporaties. 'Bouw Gronings' is een provinciale manifestatie. Het gaat over wát we bouwen, hoe dat eruitziet én de samenwerking tussen professionals en bewoners. De manifestatie wil impact: we gaan met elkaar aan concrete projecten werken die binnen nu en pakweg tien jaar ook daadwerkelijk het aanzien van Groningen bepalen. Zo werken we aan een mooi en aantrekkelijk Groningen en een hernieuwde bouwcultuur. De resultaten van de manifestatie worden gedeeld tijdens een rondreizende tentoonstelling door de provincie. De provincie Groningen onderzoekt momenteel of en hoe 'Bouw Gronings' een stap verder gebracht kan worden.

PLANBUREAU VOOR DE LEEFOMGEVING:
Erfgoed + Ruimte

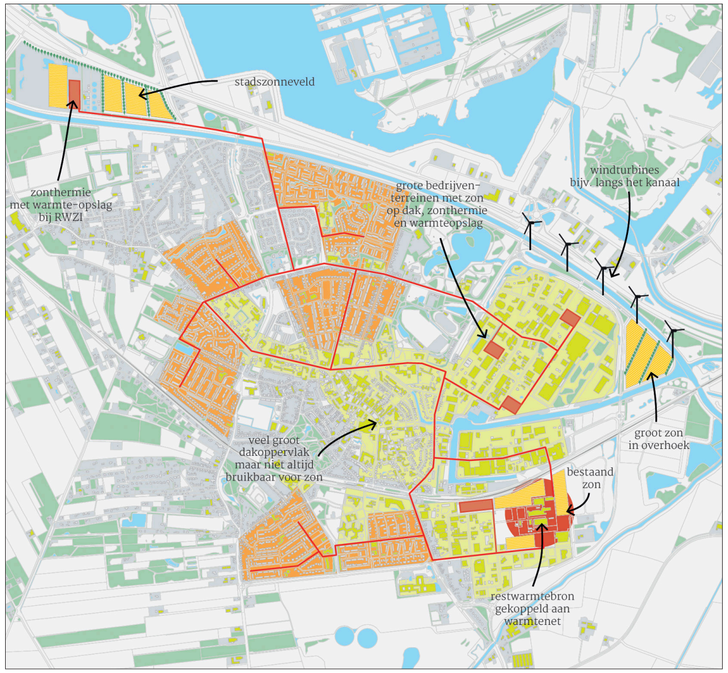
Cultureel erfgoed en ruimtelijke kwaliteit raken als gevolg van integraal werken meer en meer met elkaar verweven. In dit licht vroeg het Planbureau voor de Leefomgeving (verder PBL) zich af hoe je er met elkaar voor zorgt dat erfgoed in ruimtelijke vraagstukken zorgvuldig wordt ingebracht, gewogen en meegenomen. PBL benaderde hiervoor Libau, waar al jaren de werkvelden erfgoed en ruimtelijke kwaliteit samenwerken. In de zoektocht naar een antwoord is een handreiking opgesteld, welke bestaat uit drie delen. Allereerst zijn in een 'routekaart' de stappen, zogenaamde haltes, van initiatief tot vergunning en de rolverdeling tussen initiatiefnemer en het bevoegd gezag geduid. Ten tweede bevat de handreiking 'gereedschap voor gesprek'. Het maken van plannen is altijd maatwerk en kwaliteit ontstaat door gesprekken hierover. Per halte zijn een aantal vragen geformuleerd om dit gesprek tussen partijen op gang te helpen. Het laatste onderdeel van de handreiking is een matrix met relevante kaders. Al met al is de handreiking een instrument geworden voor het werken aan ruimtelijke vraagstukken in de geest van de Omgevingswet met aandacht voor de cultuur van samenwerken (Bouwcultuur) en ontwerpkracht als rode draad.

WATERSCHAP NOORDERZIJLVEST:

De Blauwe Omgevingsvisie (BOVi)

De meeste overheden zijn bezig met het opstellen van een omgevingsvisie of treffen hiervoor voorbereidingen. Los van de komst van de Omgevingswet zijn er ook inhoudelijke redenen om juist nu een omgevingsvisie op te stellen. Maatschappelijke uitdagingen zoals klimaatadaptatie vragen om het verleggen van de koers zodat we met elkaar toe kunnen werken naar een duurzame leefomgeving met ruimtelijke kwaliteit. Om dit doel te bereiken, zullen we breder en anders moeten kijken. Kijken naar de bodem die letterlijk de basis vormt én het water dat de hoofdrol speelt. Alhoewel waterschappen niet verplicht zijn om een omgevingsvisie te maken, zijn zij gelet op het bovenstaande een partij met een belangrijke sleutel voor een duurzame toekomst. Waterschap Noorderzijlvest, met een waterbeheergebied van het Wad tot op het Drents Plateau, heeft een Blauwe Omgevingsvisie opgesteld. Team Ruimtelijke Kwaliteit Libau is gevraagd het waterschap hierbij te ondersteunen. Zo hebben wij onze kennis van het landschap gedeeld, meegedacht hoe de ruimtelijke kwaliteit kan worden geborgd, en bijdragen geleverd aan de verschillende GIS-kaarten die de visie van het waterschap illustreren.

PROVINCIE GRONINGEN:

Werkboek Ruimte, Regionale Energie Strategie Groningen

In verband met de energietransitie is Nederland verdeeld in 30 RES-regio's. Van iedere regio verwachtte het Rijk voor 1 juni 2020 een Regionale Energie Strategie 1.0 voor het invullen van de totale 35 terawattuur, die in 2030 met zon en wind op land moet worden opgewekt. In Groningen valt de regio samen met de provinciegrens. In werkgroepen is aan de RES Groningen gewerkt. In de werkgroep Ruimte, onder leiding van H+N+S landschapsarchitecten is met ondersteuning van het Team Ruimtelijke Kwaliteit van Libau langs 4 parallelle sporen 'elektriciteit', 'warmte', 'koppelkansen' en 'lokaal eigenaarschap' samen met andere partijen geschetst aan bouwstenen voor het opstellen van de RES. De resultaten van het onderzoek zijn gebundeld in het werkboek Ruimte. Het werkboek laat zien dat de energietransitie in Groningen in ruimtelijk opzicht een geheel eigen invulling kan krijgen, waarbij de kwaliteiten van het gebied en de kansen voor de samenleving ten volle kunnen worden benut.

INTERVIEW

VOORZITTER ARD VAN DER TUUK VAN DE GROTE COMMISSIE VAN GRONINGEN

“ZORGEN DAT ER GOEDE GESPREKKEN PLAATS VINDEN, DAT IS DE KERN”

De Groninger en een aantal Drentse gemeenten hebben de uitvoering van welstandsadvisering opgedragen aan Libau. In de provincie Groningen maken alle gemeenten, met uitzondering van de gemeente Groningen, gebruik van de diensten van Libau voor onder andere het beoordelen van bouwplannen op basis van welstandscriteria. Deze criteria zijn door elke gemeente individueel bij raadsbesluit vastgesteld in de gemeentelijke welstandsnota.
Voor het beoordelen van bepaalde plannen wordt de welstandscommissie ingeschakeld, bekend als ‘de grote commissie’. Die buigt zich over omvangrijke plannen, plannen die sterk van invloed zijn op de omgeving en over de plannen die om een beleidswijziging vragen. In de grote commissie rouleren twee voorzitters, twee stedenbouwkundigen en drie architecten omwille van een gevarieerde samenstelling.

Burgemeester Ard van der Tuuk van de gemeente Westerkwartier is sinds 2017 voorzitter. Hij deelt het voorzitterschap met Koos Wiersma, voormalig burgemeester van de Marne en interim voor Appingedam. We vroegen Van der Tuuk naar zijn ervaringen met de grote commissie, na vier jaar voorzitterschap.

Waarom heb je deze functie aangenomen?
“Toen ik hiervoor werd gevraagd, dacht ik, waarom ik? Ik heb hier helemaal geen verstand van. Dat bleek precies de bedoeling te zijn. Ze zochten een onafhankelijk en onbevooroordeeld iemand, die meekijkt met het proces en de vergaderingen. Puur iemand dus voor het bewaken van het vergaderproces, los van de inhoudelijke discussie. Dat is iets wat ik graag doe, zorgen dat er goede gesprekken plaatsvinden, dat mensen die langskomen voor een advies worden gehoord en dat er wordt geluisterd naar de leden van de commissie. Daarom dus destijds een ‘ja’ als antwoord op het verzoek. Inmiddels vervul ik deze rol al vier jaar met veel plezier.

Het onafhankelijk zijn spreekt mij erg aan. En laat duidelijk zijn: Libau staat hier ook onafhankelijk in. Het is nog wel eens een misverstand dat Libau de welstandscommissie is. De bezetting van de commissie rouleert en ofschoon Libau de leden van de commissie voordraagt, worden ze uiteindelijk benoemd door de gemeenten. De rayonarchitecten van Libau zijn lid van de commissie. Daarnaast zijn er dus diverse andere leden.”

Terugkijkend op deze vier jaar, wat zijn dan jouw ervaringen?
“Ik heb geen verstand van ruimtelijke kwaliteit, maar stukje bij beetje heb ik een aantal zaken geleerd. Mijn rol houd ik bewust zo klein mogelijk. Als het nodig is, leid ik het gesprek weer in juiste banen. Soms zorg ik er bijvoorbeeld voor dat het steeds weer herhalen van argumenten stopt. Als dat herhalen niks meer toevoegt, dan is het mijn taak voor het maken van een volgende stap in het proces. Ingrijpen is echter vaak niet nodig. De gesprekken verlopen over het algemeen prima.
De insteek is immers voor iedereen hetzelfde: we willen samen naar een goed, definitief plan. Dat we ons samen in een vroeg stadium over een ontwerp buigen, dat is in ieders voordeel. Dat ik daarbij samenwerk met mensen die ik in mijn functie als burgemeester nooit zou treffen, zoals bijvoorbeeld stedenbouwkundigen en architecten, zie ik als een cadeautje.

Een andere ervaring is dat ik waardering heb gekregen voor de rol van deze commissie. De deskundigheid van de leden heeft echt toegevoegde waarde.
De aanvragers hebben er baat bij dat deskundigen meekijken in het plan en nadenken over hoe je bijvoorbeeld het ontwerp nog mooier kunt maken. Waarbij het gebruik van materialen en inpassen in de bestaande omgeving ook heel belangrijk zijn en de nodige aandacht krijgen.

Daar heb ik ook veel van geleerd. Dat kan ik niet gebruiken in mijn werk als burgemeester van Westerkwartier, maar ik merk wél dat ik anders kijk als ik door mijn eigen gemeente rijd sinds ik deze rol heb.

Ik heb altijd al oog gehad voor de schoonheid van het landschap. Maar door de kennis en inzichten die ik heb opgedaan door het bijwonen van de vergaderingen, ben ik zelf ook anders naar zaken gaan kijken. Naar het ontwerp van gebouwen bijvoorbeeld en de materiaalkeuze. Daarom heb ik nu bij de verbouw van onze woonboerderij in Niebert ook bewust gekozen om bepaalde authentieke elementen in het pand te behouden. En, omdat ik altijd bij Libau hoor dat het ook zo belangrijk is dat een pand past in de omgeving, hebben mijn vrouw en ik een landschapsarchitect gevraagd om de waardevolle zaken in het landschap om de boerderij heen in kaart te brengen en te kijken hoe we die zo goed mogelijk kunnen bewaren en meer benadrukken.

Wel bijzonder om deze verandering in mijzelf te zien. Voor dit voorzitterschap zou ik dat niet hebben bedacht en nu heb ik wel aandacht voor deze zaken."

Na wat verder filosoferen over behoud en authenticiteit klinkt het opeens enthousiast: "Samenhang, dat moet ik niet vergeten te noemen!". Van der Tuuk licht vervolgens toe waarom niet.

"Nu we het toch hebben over voordelen van dit werk en de waarde van de welstandscommissie wil ik graag dit toevoegen: samenhang. Er moet samenhang zijn in de inrichting van de ruimte: bouwwerken, landschap, infrastructuur, alles moet op elkaar afgestemd zijn. Dat hoor je zo goed terug in de commissies. Het is goed om te zien dat deskundigen samen kijken naar samenhang en elkaar adviseren. Hoe mooi is het dat de authenticiteit van de dorpen bewaard blijft, ook al staan daar nieuwe gebouwen."

Met de komst van de Omgevingswet gaat er nogal wat veranderen en is het aan de gemeenten hoe ze de adviesaanvragen in de toekomst gaan behandelen. Hoe ziet de voorzitter dan de rol van de adviescommissie?

"Lastig om hier antwoord op te geven, ik heb op dit gebied weinig specifieke expertise. Zoals ik het zie is het echter van groot belang om de deskundigheid die nu bestaat in stand te houden. Want kijk eens hoe mooi de omgeving is waar we nu in leven en daar draagt de welstandscommissie zeker aan bij. Want wat de wet- en regelgeving ook is, laten we niet vergeten dat we met heel veel mensen op een klein oppervlak leven. Daar moeten we zorgvuldig mee omgaan, dus laten we deze overlegstructuren vooral in stand houden. Als ik daar een bijdrage aan mag leveren dan doe ik dat graag, absoluut."

INTERVIEW

ANNEMARIE DE GROOT, ADVISEUR RUIMTELIJKE KWALITEIT EN CULTUURHISTORIE BIJ LIBAU

“UITLEG OVER HET WAAROM, ZORGT VOOR ACCEPTATIE”

Annemarie de Groot, inmiddels 66 jaar ‘jong’, is sinds 2012 werkzaam bij Libau als adviseur ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie en je kunt haar zien als de verpersoonlijking van de integraliteit die Libau als organisatie te bieden heeft. Haar werkzaamheden variëren van het adviseren van mensen die kampen met bevingsperikelen, tot een herbestemmingsopgave, het behoud van erfgoed en het in kwaliteitsteams meedenken met gemeenten over nieuwbouwopgaven. Ze is kind aan huis bij de gemeenten Emmen, Hoogeveen, De Wolden en Borger-Odoorn vanwege de welstandsvergaderingen die daar worden gehouden. De Groot: “Dit kost veel tijd, maar is noodzakelijk”. Ze legt uit waarom ze dat vindt: “Mijn inzet is om in een zo vroeg mogelijk stadium van planvorming de aanvragers van bouwplannen aan tafel te krijgen. Op die manier kunnen direct alle gestelde criteria voor de betreffende locatie worden meegegeven. Ook kun je meekijken hoe het plan zo goed mogelijk aansluiting bij zijn directe omgeving vindt. Hoe eerder hierbij meegekeken wordt wat mogelijk is om de wensen van de aanvrager toch zoveel mogelijk binnen de criteria bij de omgeving te laten aansluiten, hoe sneller en makkelijker het proces verder gaat.” Tijdens het adviseren neemt De Groot meestal geen blad voor haar mond, maar geeft daarnaast wel uitgebreide uitleg over het waarom. Daardoor is er bij veel aanvragers sprake van grote acceptatie.

Gevoel van onmacht

De Groot werkt met hart en ziel. Haar werk voor het Erfgoedloket Groningen, ondergebracht bij Libau, heeft echter wel een speciaal plekje in haar hart. Vooral als het gaat om de bezoeken aan mensen met een historisch pand die kampen met mijnbouwschade. Op verzoek neemt ze schaderapporten door om te zien of er respectvol met monumentale waarden wordt omgegaan, geeft zij advies wanneer zaken onvoldoende worden toegelicht in een dergelijk rapport en geeft soms raad hoe om te gaan met zienswijzen. Daarnaast is ze veel betrokken bij het versterken van gebouwen, ook daar staat het respectvol omgaan met de monumentale waarden centraal.

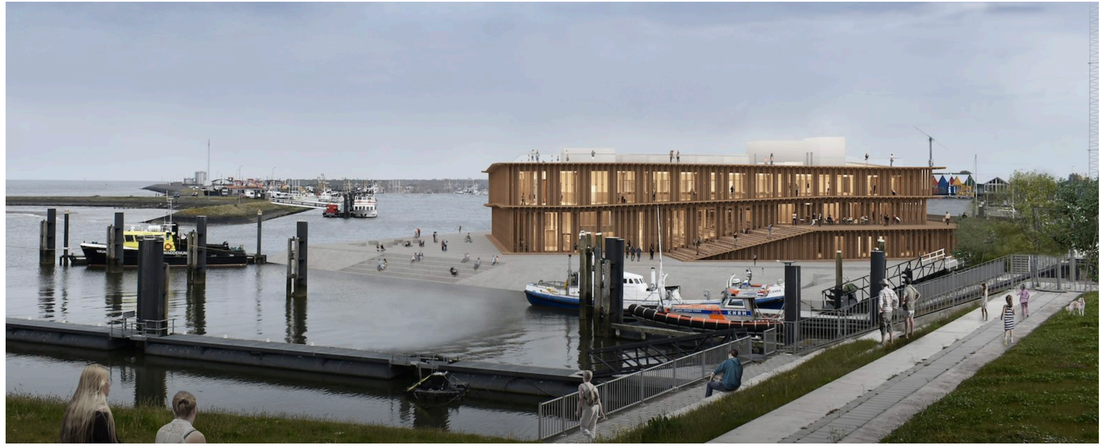
“Wat ik soms zie zijn mensen die volledig stuk zijn door alle bevingsschade die ze aan hun pand hebben. Ze vallen van de ene in de andere organisatie. Er raken dossiers zoek. Ook komt het voor dat mensen een versterking in het vooruitzicht hebben, terwijl schades niet opgelost zijn en buiten de versterking om worden aangepakt. Ze vertellen mij hun frustraties en angsten. Dat laat mij niet onberoerd. De onmacht die ik dan ervaar staat mij weleens in de weg. Wat mij dan helpt zijn gesprekken met collega’s. Samen vinden we dan vaak een oplossing, waarmee ik de gedupeerden verder kan helpen.”

Wél een keuze

Daarnaast helpt ze mensen met de verbouwings- en/of herbestemmingsplannen voor hun erfgoed, geeft uitleg over de subsidieregelingen of over het aanstaande versterkingsproces.
“Wat belangrijk is, is dat er een versterkingsplan ligt dat past bij het monument. En dat mensen zich er bewust zijn van dat er soms wél keuzes zijn. Je krijgt een aanbod tot versterken, maar je bepaalt zelf tot hoever je wilt gaan. Een woning aan de binnenzijde versterken, waardoor kamers kleiner worden, is bijvoorbeeld niet niks. Dan wordt vaak door de emotie vergeten dat je zelf met behulp van subsidies ook een heel eind kunt komen. Mensen hebben vaak niet het gevoel dat ze een keuze hebben, maar als ik ze duidelijk heb gemaakt dat dit gevoel onterecht is, ontspannen ze.”

Ze zegt: “Zoals ik het zie, ben ik er in mijn werk psycholoog en maatschappelijk werker bij geworden in de afgelopen jaren. Dat past bij mij. Ik heb niet de focus op willen presteren, maar kijk altijd naar wat wél mogelijk is met hun pand. Dat zal vast ook met mijn leeftijd te maken hebben”, zegt ze glimlachend. Annemarie gaat in 2021 deels met pensioen. Helemaal uit beeld verdwijnt ze gelukkig niet. Het werk is te leuk en daarvoor is er te veel te doen.

VOORBEELDEN

GEMEENTE HET HOGELAND:
Sea World Heritage

Het ontwerp voor het Wadden Sea World Heritage Center in de haven van Lauwersoog is ter advisering voorgelegd aan de welstandscommissie. Het is een prijswinnend ontwerp van de Deense architecte Dorte Mandrup A/S, waarbij het Groninger bureau DE UNIE ARCHITECTEN is betrokken als supervisor.

Dit bureau heeft ook het verkennende structuuronderwerp gemaakt met alle betrokken partijen. Voor de omgeving van het centrum is een inrichtingsplan gemaakt door LAOS landschapsarchitectuur en stedenbouw. In het advies spreekt de commissie haar waardering uit voor de hoge kwaliteit van het ontwerp. Het ingewikkelde programma van eisen is omgezet in een duidelijke hoofdvorm met een interessante route, die door het gebouw leidt.

Het gebouw, uitgevoerd in hout, heeft een poëtische uitstraling, dat diverse associaties oproept.
De bijzondere locatie direct aan de Waddenzee, gekoppeld aan het materiaalgebruik, doet bijvoorbeeld denken aan een ‘ark’. De haveninrichting rondom het gebouw wordt heringericht en verrijkt met een mini-kwelderlandschap waardoor het wad doorloopt tot aan het fraaie gebouw met internationale allure.

GEMEENTE WESTERKWARTIER:
Zuidhorn ‘Tussen de Gasten’

Op de locatie ‘Tussen de Gasten’, gelegen tussen het station en de nieuwbouwwijk ‘Oostergast’, zijn een aantal landschappelijke ‘kamers’ gemaakt die ontwikkeld kunnen worden met woningbouw. De ontwikkeling van de eerste ‘kamer’ is in 2020 ter hand genomen en het ontwerp is voorgelegd aan de welstandscommissie. Het ontwerp bestaat uit een aantal houten bouwvolumes in een informele plaatsing rondom een hof. Onderdeel van het ontwerp vormt een gemeenschapsgebouw dat ook als logies kan dienen. De adviescommissie heeft aandacht gevraagd voor de plaatsing van dit gemeenschapsgebouw en het onderhoud van de openbare tuin rondom de woningen. In de de definitieve aanvraag is het ontwerp is het ontwerp op deze punten verbeterd en aangescherpt zodat het ontwerp ook in de toekomst mooi blijft.

GEMEENTE DE WOLDEN:
bedrijfskavels Ekelenberg in Zuidwolde

Aan de zuidoostkant van Zuidwolde ligt ‘Ekelenberg’. In deze wijk wordt ruimte gegeven voor het mengen van wonen en werken. Om te voorkomen dat bedrijfskavels de uitstraling krijgen van een regulier bedrijventerrein is extra sturing gewenst. Hiervoor is door de gemeente een beeldkwaliteitsplan opgesteld. De ontwerper van Kroepnevel 2 heeft op basis van het beeldkwaliteitsplan samen met de initiatiefnemer een bouwplan ontwikkeld voor een woon-werkpand. In een vroeg stadium van de planvorming heeft de ontwerper de adviseur welstand van Libau gevraagd mee te denken. Dit meedenken heeft geleid tot een betere koppeling tussen woonhuis en bedrijfshal, meer samenhang in de materialisering van de voorgevel van hal en het woonhuis, en het aanpassen van de kleurstelling van het stucwerk naar een minder schril contrast. Door in een vroeg stadium het overleg met elkaar aan te gaan, is in een soepel proces het ontwerp naar het oordeel van alle partijen verbeterd.

GEMEENTE WESTERKWARTIER:
bouwplan ‘Oldekerkermeer’

Dit initiatief, de eerste van een reeks van drie woonblokken, gaat uit van bouwvolumes met patio appartementen met een plat dak. De platte afdekking is in strijd met de welstandscriteria. In het gesprek tussen de initiatiefnemer en de welstandscommissie is aangegeven dat er gelet op de ligging aan de rand van de locatie mogelijkheden zijn voor een platte daken mits het ontwerp van bovengemiddelde kwaliteit is (‘ja, mits’ in plaats van ‘nee, tenzij’). Door de commissie is aandacht gevraagd voor de terreininrichting, de gevelcompositie én kleur van het metselwerk.
De architect van de initiatiefnemer heeft samen met het gemandateerde lid van de commissie het ontwerp verbeterd. Door inzet van ontwerpkracht in dit proces is er meer mogelijk en ook heeft het proces geleid tot versnelling van het vergunningentraject van de andere woonblokken.

GEMEENTE PEKELA:
bouwplannen centrum

In het centrum van Oude Pekela worden winkels geconcentreerd en/of onttrokken, vindt sloop/nieuwbouw plaats en wordt de openbare ruimte aangepakt om de kern vitaal te houden. De ontwerpen voor twee woongebouwen, van twee verschillende architectenbureaus op de locaties ‘Kooistra’ en ‘Action’ zijn ter advisering voorgelegd aan de welstandscommissie. De Kooistra-locatie grenst aan het Raadhuisplein met molen ‘De Onrust’ en de Action-locatie bevindt zich aan de Feiko Clockstraat oostelijk hiervan. De commissie heeft er waardering voor dat de ontwerpen inspelen op hun omgeving. Op de Kooistra-locatie is als gevolg van de molenbiotoop het woongebouw opgedeeld in meerdere panden met een dorpse schaal. Het woongebouw op de Action-locatie roept associaties op met een fabriekje en is een knipoog naar het industriële verleden.
De welstandscommissie heeft zich, ter voorkoming van een rommelig beeld met schuttingen in het centrum, bij beide ontwerpen hard voor gemaakt voor zorgvuldig ontworpen overgangen tussen privé en openbare ruimte.

GEMEENTE HET HOGELAND:
Scholenprogramma versterkingsoperatie

In het kader van de versterkingsoperatie in het aardbevingsgebied is het scholenprogramma ontwikkeld om de kwaliteit van de schoolgebouwen, de duurzaamheid hiervan en het onderwijs een stevige impuls te geven. Door de gemeente Het Hogeland zijn tegelijkertijd vier ontwerpen voor scholen in Kantens, Roodeschool, Usquert en Warffum van de hand van verschillende architectenbureaus ter advisering aan de welstandscommissie voorgelegd. De commissie is positief over de ontwerpen die zich doorgaans prima voegen in hun omgeving. Het ontwerp van Kantens, gelegen in een kwetsbare omgeving tegen de wierde, nabij historische bebouwing, vraagt daarentegen nog om een ontwerpslag. Door het architectenbureau en de adviseurs vanuit welstand is het ontwerp op basis van het welstandsadvies in een aantal digitale sessies nader opgedeeld in kleinere volumes. In een goede samenwerking is het gelukt om onder hoge tijdsdruk het ontwerp te verbeteren. Hierdoor krijgt ook het mooie Kantens een veilige school die prima in haar omgeving past.

GEMEENTE MIDDEN-DRENTHE:
plaatsingsadvies Garmingerstukken 10

De Groningse EAZ Wind turbine past goed bij de maat en schaal van een boerenerf, heeft een aansprekend ontwerp en draagt bij aan de energietransitie. EAZ Wind hecht aan een zorgvuldige plaatsing van turbines en laat zich hierover door Team Ruimtelijke Kwaliteit van Libau adviseren aan de voorkant van het planproces. Doel van de advisering is dat de turbine zo geplaatst wordt dat deze zich laat lezen als onderdeel van het erf. Zo wordt verrommeling van het landschap voorkomen. Een positief plaatsingsadvies wordt door EAZ bijgevoegd bij een vergunningaanvraag. Het gemandateerd lid van welstand checkt of de aanvraag in overeenstemming is met dit plaatsingsadvies en geeft, als hiervan sprake is, een positief welstandsadvies. In Groningen zijn zo al tal van boerenbedrijven verduurzaamd met ruimtelijke kwaliteit. Ook in Drenthe zijn de turbines in opkomst, zoals in dit voorbeeld in Midden-Drenthe.

(BE)LEEFBAAR ERFGOED

Erfgoed verbindt mensen en zorgt voor een thuisgevoel in onze dynamische samenleving. Met elkaar geven we telkens opnieuw invulling en betekenis aan ons erfgoed. Dit erfgoed is continu in ontwikkeling; op kleine en soms ook op grote schaal vinden allerlei veranderingen plaats. Of het nou gaat om de herbestemming van een watertoren, een voormalig gemeentehuis, de verbouw van een woonboerderij, het verbouwen van een koetshuis tot woning, het onderbrengen van nieuwe voorzieningen in een kerkzaal of het beleefbaar maken van een kalkoven. Dit soort initiatieven, in dit hoofdstuk nader toegelicht, blazen ons erfgoed nieuw leven in en haken tegelijkertijd in op brede maatschappelijke opgaven zoals herbestemming en verduurzaming.

ERFGOED GEBRUIKEN EN NIET VERBRUIKEN

Niets is zo veelzijdig en duurzaam als ons erfgoed, dat immers door de tijd heen telkens is aangepast aan veranderende behoeften. De adviseurs van Libau zetten zich ervoor in dat ons erfgoed op een verstandige manier wordt gebruikt, en niet wordt verbruikt. Dat doen ze op allerlei manieren.
De bijdrage over het archeologisch onderzoek in Borger laat bijvoorbeeld zien hoe de samenwerking tussen de gemeente en Libau in de praktijk uitpakt op het moment dat er een compleet dorp wordt teruggevonden op de plek van een nieuw te bouwen woonwijk. In opdracht van gemeenten geven we handen en voeten aan archeologiebeleid zodat van tevoren heldere beleidskeuzes worden gemaakt met ons zeer diverse bodemarchief. Op het gebied van gebouwd erfgoed werken we onder meer aan lijsten van karakteristieke panden of gemeentelijke monumenten die een weerspiegeling zijn van het rijke erfgoed in onze provincies. Voor deze inventarisaties hebben we een beproefde methode ontwikkeld waarbij de lokale betrokkenheid, kennis en kunde vanaf het begin een belangrijke plek krijgt.

ERFGOED IN DE FRONTLINIE

Bij alle werkzaamheden is de missie van Libau: ‘het bevorderen en in stand houden van de landschappelijke en bouwkundige schoonheid in Groningen en Drenthe’. De mijnbouwproblematiek in Groningen raakt deze doelstelling in de kern. De kwaliteit van onze leefomgeving staat op het spel. Het bijzondere erfgoed, zoals de fraaie boerderijen, kerken en borgen, ligt in de frontlinie. Alleen al van de ongeveer 2.760 rijksmonumenten in de provincie Groningen staan er zo’n 1.450 in het aardbevingsgebied, op circa 2.800 adressen.
Naast schadeherstel vormt met name de versterking van erfgoedpanden in het aardbevingsgebied een veelomvattende en zeer ingrijpende operatie. Bij de versterking gaat het erom dat maatregelen worden getroffen die ervoor zorgen dat het pand kan voldoen aan de veiligheidsnorm. Daarbij neemt de constructeur het voortouw. Vanuit de opgave gedacht is dat begrijpelijk. Tegelijkertijd is van het grootste belang dat de eigenaar kan meedenken over de aanpak van versterken en duurzaam herstel. De versterking van monumenten komt nu pas echt op gang; we zien daarbij dat de beste resultaten worden geboekt als de eigenaar daarbij een centrale rol krijgt en neemt.

CRUCIALE ROL VOOR DE EIGENAAR

Erfgoed is van ons allemaal en tegelijkertijd is een cruciale rol weggelegd voor de eigenaar. Zonder eigenaren die zich met hart en ziel inzetten voor hun monument, valt de bodem uit de monumentenzorg. Deze eigenaren ondersteunt Libau onder meer door middel van het Erfgoedloket Groningen, speciaal ingesteld voor het aardbevingsgebied waar sprake is van acute en gestapelde problematiek vanwege de gevolgen van de gaswinning. Het Erfgoedloket Groningen voorziet duidelijk in een behoefte; ieder jaar kloppen honderden monumenteigenaren bij ons aan. De functie van vraagbaak is uitgebreid en nu ook beschikbaar voor eigenaren van karakteristieke panden. Veel vragen gaan ook over de subsidiemogelijkheden. Eigenaren van monumenten maar ook van karakteristieke panden in de aardbevingsgemeenten kunnen subsidie aanvragen als bijdrage aan het bekostigen van onderhoud. Hier wordt veel gebruik van gemaakt. De subsidieregelingen zijn het resultaat van het Erfgoedprogramma Groningen, waaraan door de provincie Groningen en andere partijen hard is gewerkt.

Daarnaast helpen we gemeenten in de provincie Groningen bij de uitvoering van hun erfgoedtaken, vanuit het Steunpunt Cultureel Erfgoed.
We ondersteunen gemeenten zodat ze hun rol optimaal kunnen invullen en hún erfgoedeigenaren nog beter kunnen bijstaan. Collega Eefje van Duin vertelt verderop in dit hoofdstuk over wat ze tegenkomt in haar dagelijkse werk bij de ondersteuning van zowel eigenaren als gemeenten. Haar hart gaat sneller kloppen als ze een bijdrage kan leveren aan het behoud en de duurzame doorontwikkeling van de kwaliteit van onze leefomgeving, vooral als het om cultureel erfgoed gaat.

INTERVIEW

GEMEENTE BORGER-ODOORN: OPGRAVING WIJK DAALKAMPEN

Archeologisch verhaal wordt zichtbaar in Borger

De ‘oogst’ van een groot archeologisch onderzoek in de wijk Daalkampen in Borger was bijzonder: 14 plattegronden van woonstalhuizen, waarbij de stal en het woonhuis onder hetzelfde dak waren gebracht, enkele bijgebouwen en meer dan 50 spiekers (graanschuurtjes). Binnen en buiten de boerderijen lagen voorraad- en afvalkuilen. In één van de boerderijen werd een bijzondere kuil gevonden die veel brokken verbrande leem bevatte. Bij nadere bestudering bleek het om een oven te gaan.
Een zeldzame vondst.
Opgetogen archeologen dus vanwege de opmerkelijke vondsten. Maar ook een tevreden gemeente Borger-Odoorn, omdat de opgravingen voorspoedig verliepen en geen vertragingen voor de woningbouw-plannen veroorzaakten.

Archeologische sporen

Voordat je aan dergelijke opgravingen begint, moet de gemeente eerst een zorgvuldige procedure doorlopen. De gemeente Borger-Odoorn maakt hiervoor al jaren gebruik van de kennis en kunde van adviseur archeologie Marjo Montforts van Libau. Zij ondersteunt de gemeente niet alleen bij de uitvoering van wettelijke taken op gebied van archeologie, maar regelt en begeleidt zo nodig ook archeologisch onderzoek in opdracht van de gemeente. In 2020 was dat het geval bij de opgraving in de wijk Daalkampen in Borger. Een gebied van circa drie hectare werd ontwikkeld voor woningbouw. Het was bekend dat het terrein vol zat met archeologische sporen. Er moest dus een opgraving worden uitgevoerd.
Archeologisch bureau RAAP presenteerde vondsten die dateren uit de late bronstijd tot de late ijzertijd (vanaf 1200 v.Chr. tot het begin van de jaartelling). Ze maken deel uit van het uitgestrekte prehistorische nederzettingscomplex van meer dan 10 hectare dat ooit op de plek van de wijk Daalkampen lag. Omdat de wijk nog niet helemaal af is, zullen de komende jaren in het noordelijk deel nog meer opgravingen volgen.

Compleet dorp

Projectleider Jan van der Meij van de gemeente Borger-Odoorn blikt terug op de opgravingen. ”Het is altijd een spannende periode voor een gemeente. Je weet immers niet wat er wordt aangetroffen. Worden er interessante zaken gevonden, dan is het leuk om daar wat mee te doen in het kader van het toerisme bijvoorbeeld. Aan de andere kant is het natuurlijk zo dat dit soort onderzoeken veel geld kosten. Het kan gevolgen hebben voor de plannen die er zijn. Om te voorkomen dat er vertraging ontstaat, beginnen we als gemeente altijd op tijd met dit soort processen. Dat geldt vooral voor dit gebied, omdat we al de verwachting hadden dat er veel interessante vondsten zouden worden gedaan.”
De projectleider volgt de onderzoeken niet alleen beroepshalve. “Ik vind het interessant om te weten dat dit het gebied is waar Borger ooit is ontstaan. Het zijn voor mij meer dan alleen verkleuringen in de grond. Dit deel op de Hondsrug is rijk aan archeologische sporen. Er is bijna een compleet dorp aangetroffen. De afgravingen zijn nu natuurlijk weer afgedekt, de sporen in kaart gebracht en de vondsten onderzocht op leeftijd en ondergebracht in het depot. Er zijn binnen de gemeente ideeën om het grote veld met daarin de archeologische rijkdom ergens weer zichtbaar maken. Hoe? Dat weten we nog niet. Misschien in de vorm van een kunstwerk of iets dergelijks of door middel van een link met het Hunebedcentrum.”
Van der Meij vervolgt: “Op het eind van de opgraving werd een open dag georganiseerd die veel publiek trok. Niet alleen de inwoners uit de wijk kwamen hierop af, maar ook kinderen van diverse scholen in Borger. Dat geeft wel aan dat het leeft onder de mensen.”

Gastlessen archeologie

De bouwplannen van de gemeente Borger-Odoorn zijn nog niet afgerond. Jan en Marjo zullen elkaar nog vaak treffen. Het voelt alsof ze collega’s zijn doordat ze zo vaak samenwerken. Van der Meij: ”In de gemeente hebben we vaak te maken met dit soort onderzoeken. Het is fijn én efficiënt om dan een vast en kundig contactpersoon te hebben waarmee je dit kunt organiseren. Aan beide kanten weten we wat er nodig is en hoe we werken en zo verloopt de samenwerking soepel.”
Lachend: “Bovendien draait Marjo haar hand ook niet om voor het mede-organiseren van gastlessen over de opgraving voor diverse scholen in Borger. Dit doet ze samen met het Hunebedcentrum. Dat zijn waardevolle zaken, die gekoesterd moeten worden.”

VOORBEELDEN

GEMEENTE MIDDEN-GRONINGEN:
ontwikkelen samenhangend archeologiebeleid

Libau heeft de afgelopen jaren meegewerkt aan het opstellen van nieuw archeologiebeleid. Binnen de fusiegemeente moest het beleid van de drie gemeenten op elkaar worden afgestemd en bijgewerkt naar de nieuwste stand van zaken. In 2017 zijn in aanloop naar de herindeling alvast de archeologische waarden geïnventariseerd voor de toenmalige gemeente Menterwolde. In 2018 zijn de archeologische inventarisaties van Hoogezand-Sappemeer en Slochteren volgens dezelfde methoden aangevuld en geactualiseerd. Het resultaat was een archeologische waarden- en verwachtingenkaart waarop alle bekende en te verwachten archeologische waarden in de gemeente Midden-Groningen zijn weergegeven. Ook is op deze kaart aangegeven waar vanwege bodemverstoring of een ongunstige ligging in het verleden geen archeologische waarden te verwachten zijn. Vervolgens heeft Libau de gemeente ondersteund bij het maken van een beleidsnota archeologie en een archeologische beleidskaart. Hierin is vastgelegd hoe de gemeente wil omgaan met de archeologische (verwachtings-)waarden en wanneer archeologisch onderzoek nodig is.
Op dit moment wordt het archeologiebeleid in een nieuw bestemmingsplan vertaald. Libau begeleidt de gemeente bij deze vertaling. Zo zorgen wij er samen voor dat het ondergrondse erfgoed voor de toekomst behouden blijft.

GEMEENTE MIDDEN-GRONINGEN:
trots op gemeentelijke monumenten

De gemeente Midden-Groningen is net als haar inwoners trots op haar geschiedenis en wil het gebouwde erfgoed zo goed mogelijk beschermen. Zeker ook in het licht van de schades en de versterkingsnoodzaak als gevolg van de gaswinning. Naast de rijksmonumenten zijn inmiddels ruim 1200 andere gebouwen planologisch beschermd tegen sloop. De gemeente besloot bovendien om de 120 meest waardevolle van deze gebouwen aan te wijzen als gemeentelijk monument. Deze monumentenstatus biedt een uitgebreidere bescherming dan een karakteristieke status. De eigenaar kan bovendien verzoeken om naast de buitenkant ook interieurelementen mee te nemen in de bescherming. Wanneer er versterkt moet worden, wordt in de plannen behoedzaam omgegaan met deze waarden.

COMMISIEWERK IN CORONATIJD

Libau faciliteert voor gemeenten in de provincies Groningen en Drenthe commissies voor welstands- en monumentenzorg. In Groningen betreft het twee aparte commissies, in Drenthe is de geïntegreerde Commissie Ruimtelijke Kwaliteit en Cultuurhistorie actief. Deze commissies werken aan het bevorderen van de kwaliteit van onze leefomgeving en de behoedzame doorontwikkeling van het erfgoed.
Sinds maart 2020 vergadert de commissie vanwege de pandemie online. Dit heeft als voordeel dat het voor betrokkenen nog gemakkelijker wordt om de bespreking van hun plan bij te wonen. Van deze mogelijkheid wordt dan ook volop gebruik gemaakt. De nieuwe mogelijkheden die de Coronatijd ons heeft opgeleverd, zullen we blijven inzetten; ook als de commissie straks weer fysiek bij elkaar komt, zullen we het digitaal bijwonen blijven faciliteren.

GEMEENTE AA EN HUNZE:
geslaagde herbestemming gemeentehuis Rolde

De herbestemming van het voormalige gemeentehuis in Rolde is besproken in de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit en Cultuurhistorie (CRKC). De commissie adviseert de gemeente Aa en Hunze op het gebied van monumenten. In het rijksmonument uit 1918 worden vier appartementen ondergebracht. Aan het begin van de planvorming is een bouwhistorische verkenning uitgevoerd en zijn de bouwgeschiedenis en de monumentwaarden in beeld gebracht. Hierdoor konden onderbouwde keuzes worden gemaakt. Zo is de oorspronkelijke plattegrond het uitgangspunt geweest bij de nieuwe indeling met appartementen en kan de monumentale interieurafwerking zo veel mogelijk behouden blijven. De commissie had grote waardering voor deze aanpak. Aan de buitenkant blijven de ingrepen beperkt tot een opening in het dak aan de achterzijde ten behoeve van de woonruimtes direct onder de kap. Op advies van de commissie zijn de afmetingen van deze ingreep qua afmetingen passender gemaakt.

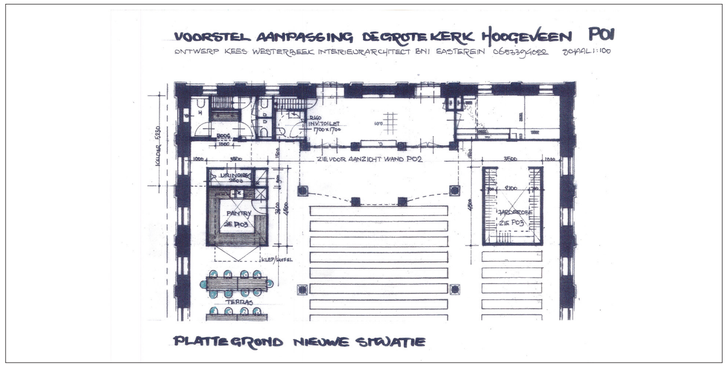

GEMEENTE EMMEN:
eind goed, al goed: restauratie en comfortverbetering rijksmonument

Aan de Heirweg in Emmen staat de oudste boerderij binnen het beschermd dorpsgezicht van Westenesch. Dit boerderijcomplex met de status van rijksmonument heeft een grootscheepse verbouwing ondergaan. Begin 2018 constateerde de gemeente dat de werkzaamheden te zeer afweken van de verleende vergunning. De werkzaamheden werden stilgelegd.

Vervolgens werd Annemarie de Groot van Libau door de gemeente ingevlogen. Zij heeft de begeleiding van het project op zich genomen. Bovendien werd een monumentendeskundige aangetrokken om de aannemer terzijde te staan. Op advies van beide professionals werkten de architecten een inhoudelijk bestek, werktekeningen en details uit. Hierdoor konden de werkzaamheden verder gaan, met inachtneming van de monumentale waarden.

Gaandeweg het proces kwamen de partijen nader tot elkaar. Ook de eigenaren schaarden zich achter de nieuwe aanpak. Daarnaast is het zeker ook aan de kennis en kunde van de betrokken uitvoerder en de ambachtelijke specialisten te danken dat de verbouwing is geslaagd: voegwerk, rietdekkerswerk, loodwerk en stukadoorswerk zijn met zorg en deskundigheid uitgevoerd. Het boerderijcomplex staat er weer in volle glorie bij.

GEMEENTE HOOGEVEEN:
eigentijdse voorzieningen in de Grote Kerk te Hoogeveen

De wijziging van het interieur in de Grote Kerk te Hoogeveen is besproken in de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit en Cultuurhistorie (CRKC). De commissie adviseert de gemeente Hoogeveen op het gebied van monumenten en welstand. De Nederlands Hervormde kerk stamt uit de 17de eeuw en is later vergroot tot driebeukige hallenkerk. Het gebruik van de ruime kerk is de laatste jaren veranderd. Dit maakt dat er behoefte is aan voorzieningen zoals een garderobe, sanitair en een pantry met uitgifte. De commissie heeft meegedacht over de manier waarop deze nieuwe functies een plek kunnen krijgen en adviseerde ook een interieurarchitect te betrekken.
Bij de entree en onder het orgel was onvoldoende ruimte voor alle nieuwe functies. Vanwege de symmetrie van het kerkinterieur is ervoor gekozen om de voorzieningen onder te brengen in twee ‘blokken’. Deze blokken respecteren de kenmerkende, driedelige structuur en staan los op de vloer waardoor ze zo nodig eenvoudig weer te verwijderen zijn. De commissie is positief over deze zorgvuldige inpassing van de nieuwe functies in het historische kerkinterieur.

GEMEENTE GRONINGEN:
nauwe samenwerking met het Erfgoedloket Groningen

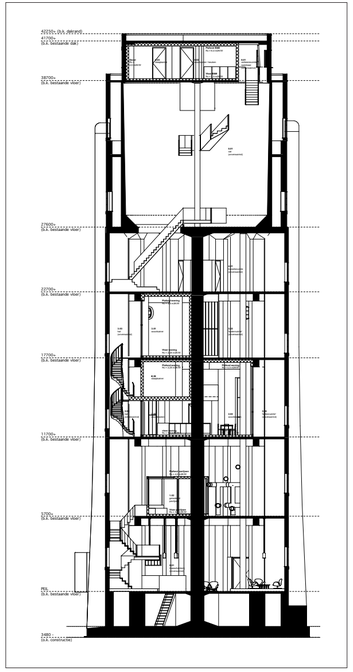
Het Erfgoedloket Groningen werkt in de gemeente Groningen intensief samen met het eigen team van Erfgoed Groningen. Waar de gemeente naar haar bewoners vooral bereikbaar en zichtbaar is op het gebied van bijvoorbeeld vergunningen, staan wij eigenaren bij in aardbeving gerelateerde vragen. Die kunnen gaan over schadeherstel of subsidies, maar ook over bijvoorbeeld herbestemming of verduurzaming.

Dit betekent dat we meer en meer samen optrekken: bij huisbezoeken en in het delen van dossierkennis. Ook zorgen we voor een goede overdracht waarbij we zelf contact opnemen met de gemeente Groningen of zij met ons en wij dan direct contact opnemen met de eigenaar. Zo ervaren eigenaren dat er nauw wordt samengewerkt om hen zo goed mogelijk bij te staan.

GEMEENTE APPINGEDAM:
kalkoven in ere hersteld

Vanwege de goede bereikbaarheid was aan de oevers van het Damsterdiep van oudsher veel bedrijvigheid gevestigd. De Stichting tot Behoud van het Industrieel en Cultureel Erfgoed Stad Appingedam heeft zich bekommerd over een rijksmonumentale kalkoven die al jaren leegstond. Uitgangspunt bij de zorgvuldige restauratie is dat het patina en de gebruikssporen behouden blijven. De jacobsladder, gebruikt voor het vullen van de oven, wordt gereconstrueerd. Door minimale ingrepen wordt de kalkoven geschikt gemaakt voor museale, educatieve en toeristische functies. Voor bezoekers is straks de oorspronkelijke werking van dit bijzondere industriële erfgoed weer ten volle te beleven.

GEMEENTE STADSKANAAL:
herbestemming en verbouw iconische watertoren

Eén van de meest bijzondere plannen die het afgelopen jaar in de provincie breed opererende monumentencommissie is besproken, betreft de watertoren in Stadskanaal. Dit iconische rijksmonument is gebouwd in 1935/1936 in opdracht van de Waterleidingmaatschappij voor de provincie Groningen (WAPROG). Het monument staat al lange tijd leeg. Een plan voor het onderbrengen van een kleinschalige horecavoorziening, kantoorruimte, een woning en erfgoedlogies geeft de watertoren een tweede leven. De commissie heeft veel waardering voor het initiatief en bewondering voor het moedige besluit van de eigenaren om de watertoren op deze wijze te revitaliseren, waarbij het monument bovendien voor een breed publiek toegankelijk wordt.
In het vindingrijke ontwerp zijn duidelijke keuzes gemaakt. Er is lof voor de aanpak van de ingewikkelde verkeerssituatie en de wijze waarop enkele nieuwe vensters in het massieve muurwerk zijn opgenomen. Zo blijven de expressieve architectuur en de industriële uitstraling van dit bijzondere monument in de Veenkoloniën optimaal behouden.

GEMEENTE TYNAARLO:
koetshuis in Vries wordt woonhuis

Het plan voor uitbreiding van het koetshuis van landgoed Bosch en Vaart in Vries is besproken in de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit en Cultuurhistorie. De commissie adviseert de gemeente Tynaarlo op het gebied van monumenten en welstand. Het rijksmonument wordt uitgebreid zodat het gebruikt kan worden als woonhuis. De nieuwbouw naast het koetshuis heeft dezelfde hoofdvorm als het koetshuis en sluit ook in het ritme van de gevels aan op het monument. Wel onderscheidt de nieuwbouw zich door de eigentijdse vormgeving en de toepassing van koper en hardsteen.

De commissie heeft met de ontwerpers meegedacht en geadviseerd over de verbinding tussen het monument en de uitbreiding. Dit heeft geresulteerd in een transparant bouwdeel tussen het koetshuis en de uitbreiding. Doordat dit tussenlid lager wordt uitgevoerd, blijft het binnen de contouren van het monument.
De aansluiting aan het monument zal zodanig worden uitgevoerd dat het eventueel in de toekomst weer zonder veel schade verwijderd kan worden.
Het koetshuis zelf wordt zo in zijn waarde gelaten.

INTERVIEW

COÖRDINATOR EEFJE VAN DUIN VAN HET STEUNPUNT CULTUREEL ERFGOED

ERFGOEDLOKET GRONINGEN

Ook in 2020 heeft het Erfgoedloket Groningen weer honderden eigenaren van monumentale panden in Groninger aardbevingsgemeenten op weg geholpen bij beantwoording van hun vragen.

Waar de vragen sinds de start van het Erfgoedloket in 2018 vooral schade gerelateerd waren, worden de vragen nu steeds breder en gaan meer over het tonen van ‘goed eigenaarschap’. Daarmee bedoelen we dat eigenaren zelf de regie nemen bij diverse ingrepen rakend aan onderhoud, verduurzaming, renovatie en verhoging van het gebruikscomfort. Ook signaleren we een toename van vragen over de versterkingsaanpak, voortkomend uit het feit dat meer monumentale panden op de lijst voor versterking kwamen te staan.

Het Erfgoedloket Groningen schrijft ieder jaar een eigen uitgebreid jaarverslag met een trendanalyse en aanbevelingen. Het is terug te vinden op de website van het Erfgoedloket *(www.erfgoedloketgroningen.nl)* onder publicaties.

“ZELFS VANUIT LIMBURG BELLEN ZE NAAR ONS STEUNPUNT”

“Mijn hart gaat sneller kloppen als ik een bijdrage kan leveren aan behoud en duurzame doorontwikkeling van de kwaliteit van onze leefomgeving. In het bijzonder als het om cultureel erfgoed gaat.” Vanuit deze passie vervult Eefje van Duin de rol van coördinator van het Steunpunt Cultureel Erfgoed.

Ondersteuning aan gemeenten

Het steunpunt ontstond toen gemeenten in 1988 verantwoordelijk werden voor de uitvoering van de taken op het gebied van beheer en vergunning-verlening bij rijksmonumenten. Om gemeenten daarbij te ondersteunen, zorgde de rijksoverheid ervoor dat in elke provincie een Steunpunt Monumentenzorg werd opgericht. In Groningen is het steunpunt ondergebracht bij Libau en uitgegroeid tot het Steunpunt Cultureel Erfgoed.

Naast ondersteuning op het gebied van monumentenzorg kunnen gemeenten er ook terecht voor ondersteuning met betrekking tot cultuurhistorie in het algemeen en archeologie in het bijzonder.
De gemeenten worden door het steunpunt ondersteund via een platform- en facilitaire functie.

Het platform heeft als doel te zorgen voor bewustwording op het gebied van cultureel erfgoed en is voornamelijk gericht op het uitwisselen van kennis, informatie en initiatieven tussen de Groninger gemeenten, de provincie Groningen en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Ook faciliteert het Steunpunt de kennisuitwisseling tussen erfgoedorganisaties in de vorm van het Erfgoedberaad Groningen. Een belangrijke taak is het bijstaan van gemeenten bij de ontwikkeling van hun erfgoedbeleid. Hiertoe worden relevante thema’s aan de orde gesteld, zoals leegstand, sloop, herbestemming, verduurzaming, krimp en leefbaarheid of revitalisatie.

De facilitaire functie is breed en veelzijdig: zo organiseert het Steunpunt het vooroverleg van concrete bouwplannen voor erfgoed. Daarnaast worden via de helpdesk door het steunpunt allerlei vragen van gemeenten beantwoord op het gebied van monumentenzorg en cultuurhistorie, variërend van hulpvragen bij bouwplannen of procedures tot informatie over subsidiemogelijkheden.

Voorzien in een behoefte

Het Steunpunt Cultureel Erfgoed Groningen werkt nauw samen met het Erfgoedloket Groningen. Dit loket wordt ook uitgevoerd door Libau en is specifiek gericht op eigenaren van erfgoedpanden in de Groninger aardbevingsgemeenten. Van Duin is eveneens coördinator van dit Erfgoedloket. Als het aan haar ligt, komen er in andere provincies ook dergelijke loketten bij de steunpunten. “Als je kijkt hoeveel vragen wij binnenkrijgen van eigenaren van erfgoed, dan voorziet dit zó in een behoefte. Dat moet je gewoon ook aanbieden aan inwoners van andere provincies. Kijk eens naar Drenthe, daar kampen ze ook met mijnbouwschadeproblematiek. Zelfs vanuit Limburg zoeken ze al contact met ons.”

Ook tijdens de Coronaperiode is het steunpunt erin geslaagd om partijen te blijven voorzien van relevante informatie. Van Duin: “Juist in die periode was er behoefte aan contact. We hebben dan ook onze 1-op-1 contacten via beeldbellen opgevoerd en zijn een periodieke digitale nieuwsbrief gestart voor gemeenten en erfgoedorganisaties in Groningen over allerhande actualiteiten en ontwikkelingen op erfgoedgebied. Corona gerelateerd is bijvoorbeeld de informatie die we hebben verstrekt over de ‘opengestelde monumentenlening’, aangezien de gebruikelijke openstelling van het monument niet meer mogelijk was en eigenaren inkomsten mislieppen. En daarna, toen openstelling wel weer (beperkt) mogelijk was, hebben we het monumentenprotocol gedeeld en een aantal Groninger locaties gekoppeld aan ‘Testen voor Toegang’. Iets heel anders, maar zeker zo belangrijk, is dat we webinars hebben verzorgd over verduurzaming op onder andere gebiedsniveau, over financiële regelingen voor instandhouding, verduurzaming en herbestemming van erfgoed, over kerkenvisies en over het inrichten van het proces bij Omgevingswetproof adviseren.”

Als het gaat om hoogtepunten in 2020 wordt Van Duin enthousiast als ze begint te praten over het Loket Herbestemming, onderdeel van het steunpunt. Vanuit dit loket wordt hulp geboden als het gaat om herbestemming van panden. Hoe financier je het? Welke subsidies zijn er? Zijn er voorbeeldprojecten? Hoe start je op? “Waar ik best trots op ben is dat na 10 jaren van advies en begeleiding, er in 2020 is gestart met het project om de vervallen voormalige Jozefschool in Wehe-den Hoorn te redden en er een Kunstencentrum voor de Groninger Ploeg in onder te brengen. We hebben vanuit het loket daarin op alle fronten meegedacht en nu gaat de restauratie van het rijksmonument uit 1873 gelukkig van start”.

Integraal werken

“Wat wij heel belangrijk vinden is het integraal werken, vooral richting gemeenten. Cultureel erfgoed én ruimtelijke kwaliteit horen bij elkaar en zorgen sámen voor omgevingskwaliteit. Daarom zijn wij ook blij dat bij Libau nu ook het provinciale Steunpunt Ruimtelijke Kwaliteit is ondergebracht, om mee te denken bij bijvoorbeeld grote gebieds- en ontwikkelingsopgaves.

De combinatie van steunpunten en het Erfgoedloket, waarbij de laatste zoals eerder gezegd, gericht is op erfgoedeigenaren, zorgt voor een waardevolle wisselwerking en versterkt de kwaliteit van de ondersteuning die we vanuit het Steunpunt Cultureel Erfgoed kunnen bieden richting gemeenten. Zo is het cirkeltje weer mooi rond”, lacht Van Duin. “Gemeenten krijgen vanuit alle kanten steun om hún erfgoedeigenaren nog beter bij te staan. Laat dat nu precies de bedoeling zijn.”

OVER LIBAU

Libau is dé onafhankelijke adviesorganisatie voor omgevingskwaliteit en cultureel erfgoed in Groningen en Drenthe. De naam Libau is ontleend aan het gelijknamige pakhuis aan de A in Groningen, waarin we zijn gehuisvest. De organisatie is in 1928 door en voor Groninger gemeenten opgericht als provinciale schoonheidscommissie en in de loop der jaren getransformeerd en verbreed tot de huidige organisatie. We vinden het een eer dat we vanaf 2012 ook mogen werken in - en aan - het prachtige Drenthe.

Onze missie is de bevordering en instandhouding van de bouwkundige en landschappelijke schoonheid in de provincies Groningen en Drenthe. Wij adviseren daar waar de samenleving zich organiseert. Een integrale benadering van stedenbouw, landschap, welstand (uiterlijk van bouwwerken), archeologie én cultuurhistorie staat daarbij voorop. Waar mogelijk proactief ontwikkelend en waar wenselijk ook toetsend. Beleidsmatig en planmatig, verbinding zoekend vanuit de eigen expertise en faciliterend bij complexe ruimtelijke vraagstukken.

ADVIESCOMMISSIES OMGEVINGSWETPROOF

Libau faciliteert, organiseert en administreert de uit onafhankelijke externe deskundigen bestaande regionaal georganiseerde, gemeentelijke welstands- en monumentencommissies in Groningen en Drenthe. In Groningen kennen we twee aparte commissies die innig samenwerken en in Drenthe wordt gewerkt met een geïntegreerde Commissie Ruimtelijke Kwaliteit en Cultuurhistorie (CRKC). Deze commissies adviseren binnen de kaders van het door de betrokken gemeenten vastgesteld beleid. In 2020 zijn samen met gemeenten weer nieuwe stappen gezet om de adviescommissies omgevingswetproof te maken. Zo werken we aan een zaaksysteem waarmee we straks de aansluiting kunnen maken met het Digitale Stelstel Omgevingswet (DSO). Verder is een geografisch informatiesysteem (QGIS) ontwikkeld waarin al het welstandsbeleid in Groningen en Drenthe met één druk op de knop raadpleegbaar is. Hierdoor kunnen wij maar ook gemeenten makkelijker, sneller en efficiënter adviseren.

STEUNPUNTEN EN ERFGOED-LOKET VOOR GRONINGEN

Ook in 2020 mochten wij vanuit het Steunpunt Cultureel Erfgoed Groningen weer eigenaren, erfgoedorganisaties en overheden ondersteunen bij de instandhouding van monumenten, historische ensembles en landschappelijke patronen én de ontwikkeling van erfgoedbeleid. Door een personele unie met de Monumentenwacht Groningen adresseren we vragen van particulieren adequaat. Wij ontwikkelen bovendien bouwkundige expertise ten behoeve van de advisering over monumenten en welstand en herbergen het Erfgoedloket Groningen en het Erfgoedadviesteam om vragen van particulieren en overheden te beantwoorden. Op het vlak van de steunpunten zijn we blij te kunnen melden dat Steunpunt Ruimtelijke Kwaliteit (STRK), mogelijk gemaakt door de provincie Groningen, in 2021 operationeel wordt. Groninger gemeenten en de waterschappen kunnen hier terecht voor advies over ruimtelijke kwaliteit bij de ontwikkeling en uitvoering van ruimte gerelateerd beleid. Daarnaast ontwikkelen en delen we kennis. Tot slot blijven we onze expertise in te zetten in het mijnbouwschadedossier. Zo vertegenwoordigen we onder andere het erfgoedveld in het Groninger Gasberaad.

KENNISDELING EN -BUNDELING

Libau is onderdeel van het Team Ruimtelijke Kwaliteit Nederland (TRKN) en de Federatie Ruimtelijke Kwaliteit. In TRKN-verband werken wij, samen met onze zusterorganisaties uit andere provincies, aan de ontwikkeling van onze professionaliteit en het vakgebied. De federatie denkt en praat mee met het Rijk over de ontwikkeling van de Omgevingswet en vertegenwoordigt daarbij niet alleen de provinciale adviesorganisaties, maar ook gemeenten. Tot slot is Libau ook onderdeel van het landelijk Netwerk Steunpunten Erfgoed. Samen met landelijke partners zoals de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de Erfgoedacademie en het Nationaal Restauratiefonds wordt onder meer ingezet op verbreding van de benodigde kennis bij gemeenten.

AFSCHEID THEO HOEK

Eind 2020 nam Libau afscheid van directeur-bestuurder Theo Hoek. Hij ging met pensioen nadat hij zich jarenlang heeft ingezet voor de ruimtelijke kwaliteit in Noord-Nederland vanuit verschillende functies. Bij Libau heeft Theo Hoek onder andere Team Ruimtelijke Kwaliteit opgestart en de integrale benadering doorontwikkeld. In januari 2021 werd Theo Hoek opgevolgd door Dorien Fröling. In een uitgebreid interview blikt Theo Hoek terug. Het complete interview is in een apart, feestelijk vormgegeven boekwerkje bij dit jaarverslag gevoegd. De komende pagina's geven een indruk van het totale interview.

INTERVIEW

DIRECTEUR-BESTUURDER THEO HOEK VAN LIBAU NAM IN 2020 AFSCHEID

“JE MOET JE THUIS VOELEN WAAR JE LEEFT, NET ALS DE BUREN”

Begin 2020 kondigde directeur-bestuurder Theo Hoek van Libau aan te willen stoppen. Collega Tim Willems-Kruize blikte met Theo terug op zijn jaren bij Libau. Het gehele interview vindt u in het bijgesloten boekwerkje, een samenvatting volgt hieronder.

“Het werd een bijzonder laatste jaar, vooral vanwege de uitbraak van het Corona-virus”, aldus Theo. “Voor mij persoonlijk, omdat ik pas eind 2020 met pensioen ging in plaats van rond de zomer, maar ook voor Libau. Libau is echter goed door de lockdowns heengetrokken, omdat we als team goed op elkaar waren ingespeeld. Het was verrassend hoe snel iedereen op Teams, Zoom en dergelijke was overgeschakeld. Alhoewel digitaal overleg 2-dimensionaal is en je ‘lagen’ mist in de communicatie, konden we goed doorwerken en onze gemeenten blijvend van dienst zijn.”
Hij kijkt al met al dus positief terug op 2020. “Maar zeker ook op de periode daarvoor. Ik heb mijn werk altijd gedaan vanuit mijn bezieling voor de wereld, de maatschappij en hoe ons vakgebied daarin een positieve bijdrage kan leveren. In die zin vind ik Libau een heel interessante club, omdat daarin, met uitzondering van juristen, eigenlijk alle disciplines actief zijn op het vlak van ruimtelijke ordening.

Het mooie aan ruimtelijke ordening vind ik dat het alle aspecten raakt van de samenleving. Je kunt vraagstukken net zo breed en smal maken als je wilt, mits je je eigen vaardigheden elke keer maar inzet. Dat is een verrassend zoekproces. Als je een goede opdrachtgever hebt en je de ruimte krijgt, kun je echt het verschil maken.”

Provinciaal bouwmeester

Theo Hoek werd in het begin van deze eeuw de eerste provinciaal bouwmeester van Nederland. “Daar was ik trots op. Ook was ik blij dat de provincie Groningen de ruimtelijke kwaliteit wilde organiseren en het goed wilde doen. Ruimtelijke kwaliteit gaat over de ordening van de omgeving met oog voor herkomstwaarde, gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde, door alle schaalniveaus heen, van landschap tot architectuur en inrichting. Ruimtelijke kwaliteit zorgt ervoor dat we als mens prettig en gezond kunnen wonen en werken, ons kunnen verplaatsen, kunnen recreëren enzovoorts, in harmonie met de planeet. Ruimtelijke kwaliteit raakt de samenleving in al haar facetten en is daarom zo belangrijk. In de benadering van ruimtelijke opgaven gelden voor mij altijd de vragen: Waar kom je vandaan? Waar sta je? Waar wil je naartoe? Dit betekent concreet dat je in beeld kunt brengen wat de ruimtelijke kwaliteit is vanuit het verleden, je kunt signaleren wat je goed vindt of waar kansen liggen. Van daaruit kun je gekoppeld aan maatschappelijke ontwikkelingen lijnen uitzetten naar de toekomst. Langs die lijnen kun je projecten en plannen oppakken, zodat je gaandeweg met elkaar dezelfde richting opgaat. De invulling van deze projecten en plannen kan altijd op verschillende manieren: van conservatief kopiëren tot toevoegen van nieuwe vormgeving en ordening, maar wel altijd met het besef van die gewenste richting.”
“Ruimtelijke kwaliteit zorgt ervoor dat je leefomgeving – waar je woont, werkt enzovoorts – een lekkere plek is waar je je thuis voelt. Tegelijkertijd moeten ook je buren en dorpsgenoten zich er thuis en prettig kunnen voelen. Hiervoor is aandacht nodig. Dit gaat niet vanzelf.
Dat betekent ook dat je de juiste expertise inschakelt en dat je ervoor zorgt dat je de verschillende schalen op elkaar betrekt. De architectuur past in de stedenbouwkundige context. De stedenbouw past in de landschappelijke context en ga zo maar door. Dat klinkt makkelijk en is het eigenlijk ook als je alle disciplines in kunt schakelen, maar bij individuele plannen is het niet vanzelfsprekend dat deze kennis wordt ingebracht.
De overheid is hiervoor verantwoordelijk als hoeder van het publiek domein.”

Steunpunt Ruimtelijke Kwaliteit

Net op de valreep in 2020 heeft Hoeks lobby voor de Groninger gemeenten bij het provinciaal bouwheerschap geleid tot de instelling van het Steunpunt Ruimtelijke Kwaliteit. Dit steunpunt wordt ondergebracht bij Libau. Hij is er blij mee. “Iedereen worstelt eigenlijk met dezelfde vragen, terwijl je de kennis die er is eenvoudig kunt vergroten door met elkaar over deze vragen in debat te gaan. Toen ik provinciaal bouwheer was, heb ik ook de provinciaal bouwheerschapexcursie georganiseerd om met bestuurders en ambtenaren elders te kunnen kijken en kennis te delen. Dat heb ik bij Libau ook geprobeerd te doen en eigenlijk is zo’n steunpunt een mooie vorm om dat meer procesmatig voort te zetten.
Je brengt hiermee de kenniswerkers van de provincie samen met die van de gemeenten, waterschappen en van Libau, die al sinds jaar en dag gewend zijn provincie-breed te werken. Zij kunnen zo hun kennis verknopen, met elkaar sparren en sommige actuele thema’s eruit lichten om daar verdiepend onderzoek naar te doen. De uitkomsten van deze onderzoeken kunnen weer terugrollen naar de provincie, gemeenten en waterschappen. We hebben nu een duurzaamheidscrisis, voedselcrisis, landbouwcrisis, we hebben eigenlijk overal een crisis in. Dat betekent dat je als overheden moet zoeken naar antwoorden op vragen als: hoe pak ik dat nou aan, wat is je rol? Je hebt wel tools, maar hoe zet je die in?

Als voorbeeld noem ik het webinar rondom het thema natuurinclusiviteit. Tijdens deze sessie konden de gemeenten in Groningen kennisnemen van dit onderwerp en van instrumenten die zijn ontwikkeld in de voorbeeldgemeenten Groningen en Ede. Bij veel Groninger gemeenten staat dit onderwerp wel op de agenda, maar beleidsmatig in de kinderschoenen. Door het steunpunt kunnen ze nu makkelijk contacten leggen met hun collega’s bij andere gemeenten en de voorbeeldgemeenten. Bovendien kunnen ze een vliegende start maken met het maken van eigen beleid. Ook kunnen ze bij het maken van beleid en plannen gebruik maken van een door het steunpunt gemaakte gereedschapskist met allemaal maatregelen, die je kunt treffen om de biodiversiteit te versterken.
Kortom, het steunpunt is een interessant platform om vanuit de ruimtelijke ordeningshoek onderwerpen beet te kunnen pakken. Ik hoop dat, omdat er nu wat minder gemeenten zijn, we elkaar nog wat makkelijker kunnen vinden en de kennis en kunde over-en-weer kan worden gebruikt.”

Publieke belang

“De laatste decennia hebben we in de Westerse democratieën het publieke belang steeds meer losgelaten en is er steeds meer ingezet op beleid waarin alles geprivatiseerd is. Daarmee hebben we de publieke verantwoordelijkheid voor items als zorg, onderwijs, volkshuisvesting, ruimtelijke ordening, milieu en energie ook losgelaten. Deze zaken zijn essentieel voor een gezonde en eerlijke samenleving en we zouden hier allemaal toegang toe moeten hebben zodat iedereen mee kan doen. Dat is in ons gemeenschappelijk belang. Over deze items moet de gemeenschapsregie terug worden georganiseerd. Enkele positieve uitzonderingen daargelaten, gaan particulieren en bedrijven uiteindelijk altijd voor hun eigen, individuele belang en regeert de korte termijn. Dé plek waar het gemeenschappelijk belang echt ligt, is daar waar de samenleving zich organiseert.
De overheden zijn hier leidend in. Die moeten vanuit een langetermijnperspectief die rol weer pakken en nemen. Dit betekent dat we er met elkaar voor moeten zorgen dat zij de mensen, geld en kennis hiervoor krijgen. Helemaal nu we voor grote maatschappelijke uitdagingen staan, zoals bijvoorbeeld de klimaatverandering, afname van biodiversiteit en het tekort aan woningen. Meer markt is hiervoor zeker niet de oplossing, meer regie terug naar de overheid wel. Ruimtelijke ordening moet weer op ministerieel, provinciaal en gemeentelijk niveau landen.
Dat heet beschaving.”

BEMENSING COMMISSIES & SAMENSTELLING RVT 2020

Leden monumentencommissie:

drs. ir. K.F. Geijzendorffer	voorzitter
drs. G.P. Karstkarel	architectuurhistoricus
A.W. Siemer	restauratiedeskundige
ing. J.M. Verkerk	bouwhistoricus
ir. J.R. Pama	constructeur aardbevingsbestendig ontwerpen
ing. T. Mars	architect
drs. B.H.H.M. Giesen-Geurts	adviseur architectuurhistorie / toehoorder Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
drs. H.D. Waterbolk	secretaris

Adviezen voor de gemeente Appingedam komen tot stand in samenspraak met de leden van de Damster monumentencommissie.

Leden welstandscommissie:

F.H.K. Wiersma	voorzitter
A. van der Tuuk	voorzitter
ir. P.IJ. Ziel	stedenbouwkundige
ir. S.N. Schram	stedenbouwkundige
A. Venema MArch	architect
A.W. Vogelzang MArch	architect
D.J. van Wieren MArch	architect
ir. V.H. Ackerman	rayonarchitect
ir. A. de Groot	rayonarchitect
M. Hendriks March	rayonarchitect / secretaris
H. Smit March	rayonarchitect
ir. J. A. Mulder	rayonarchitect
J. Kloosterhuis	burgerlid Oldambt

Leden commissie ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie

ir. L.L.M. Oudenaarde	voorzitter
T.M. Tel	bouwhistoricus
ir. M.D.IJ. Dijkstra	landschapsarchitect / stedenbouwkundige
ir. S. van Seijen	restauratiearchitect
ing. A.T. Zondag	architect
drs. W.M.M. van Bers	adviseur architectuurhistorie / toehoorder Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
ir. V.H. Ackerman	rayonarchitect / secretaris welstand
ir. A. de Groot	rayonarchitect / secretaris welstand
M. Hendriks MArch	rayonarchitect
drs. S.M. Tillema	cultuurhistorie / secretaris monumenten

Raad van Toezicht leden per 31 december 2020

S.B. (Sipke) Swierstra	Burgemeester Veendam (voorzitter)
J.N. (Jan Ningo) Dijck	Accountant (penningmeester)
K.F. (Karel) Geijzendorffer	Adviseur
H. (Henk) Kosters	Wethouder gemeente Noordenveld
A.H. (Anton) Saman	Directeur gemeente Oldambt
T.J.J. (Theo) Hoek	Directeur-bestuurder

ADVIESAANVRAGEN GRONINGEN & DRENTHE

	Gemeenten	welstand	archeologie	monumenten	huisadviseur-schap	projecten	maatwerk-mehode
	Groningen						
1	Eemsdelta **	486	52	50	25	7	1
2	Het Hogeland	473	1	26	15	5	5
3	Groningen (Haren)	156	1	19	X	0	0
4	Midden-Groningen	316	17	*	3	7	1
5	Oldambt	314	14	12	X	1	0
6	Pekela	57	7	*	X	1	0
7	Stadskanaal	196	1	2	X	0	0
8	Veendam	133	4	*	X	4	0
9	Westerkwartier	670	14	18	2	0	1
10	Westerwolde	257	2	5	13	1	2
		3058	**113**	**132**	**58**	**26**	**10**

	Gemeenten	welstand	archeologie	monumenten	huisadviseur-schap	projecten	maatwerk-mehode
	Drenthe						
1	Assen	X	12	X	X	1	0
2	Aa en Hunze	*	32	1	X	1	0
3	Borger Odoorn	222	45	1	X	1	0
4	Coevorden	X	1	X	X	0	0
5	De Wolden	29	17	3	X	1	0
6	Emmen	541	0	11	X	0	0
7	Hoogeveen	115	0	2	X	0	0
8	Midden-Drenthe	*	21	6	X	3	1
9	Meppel	X	0	X	X	0	0
10	Noordenveld	492	15	6	3	1	0
11	Tynaarlo	587	0	10	X	0	0
12	Westerveld	X	0	X	X	0	0
		1986	**143**	**40**	**3**	**8**	**1**

* eigen commissie | X niet van toepassing | ** Appingedam, Delfzijl, Loppersum

BALANS PER 31 DECEMBER 2020

ACTIVA	31-12-2020	31-12-2019
Materiële vaste activa		
Terreinen en gebouwen	530.601	532.657
Inrichtingskosten	17.875	16.717
Kantoorinventaris	7.546	15.493
	556.022	**564.867**
Financiële vaste activa		
Deelneming	*10.000*	*10.000*
Vorderingen		
Debiteuren	74.109	224.325
Belastingen en sociale lasten	0	4.604
Overige vorderingen en overlopende activa	142.116	121.372
	216.225	**350.301**
Liquide middelen		
Banken	1.700.026	1.239.123
	1.700.026	**1.239.123**
	2.482.27	**2.164.291**
PASSIVA		
Eigen vermogen		
Kapitaal	1.686.289	1.677.677
Bestemmingsreserves	132.407	95.959
	1.818.696	**1.773.636**
Kortlopende schulden		
Crediteuren	27.069	21.141
Belastingen en sociale lasten	120.721	41.808
Overige schulden en overlopende passiva	515.787	327.706
	663.577	**390.655**
	2.482.27	**2.164.291**

Bij de jaarrekening is een goedkeurende verklaring door de accountant afgegeven.

STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2020

BATEN	Jaarrekening 2020	Begroting 2020	Jaarrekening 2019	Begroting 2019
Opbrengsten	1.576.203	1.675.000	1.673.334	1.710.000
Opbrengsten projecten	533.827	528.500	565.487	746.800
Overige opbrengsten	40.534	0	0	0
	2.150.564	**2.203.500**	**2.238.821**	**2.456.800**
LASTEN				
Personeelskosten	905.154	1.052.800	909.455	1.176.800
Huisvestingskosten	35.408	36.000	41.359	40.000
Kantoorkosten	63.285	65.000	65.899	62.000
Algemene kosten	138.491	158.000	137.196	169.500
Kosten projecten	935.838	823.500	1.013.066	921.800
Afschrijvingen	28.167	32.500	30.032	37.500
	2.106.343	**2.167.800**	**2.197.007**	**2.407.600**
Bedrijfsresultaat	**44.221**	**35.700**	**41.814**	**49.200**
Rente baten en lasten ( )	839	0	273	1.000
	839	**0**	**273**	**1.000**
Resultaat voor bestemmingsreserves	**45.060**	**35.700**	**42.087**	**50.200**
Mutaties in de reserves Libau				
Toevoeging / onttrekking ( ) onderhoudsreserve	40.534	7.500	751	7.500
Toevoeging / onttrekking ( ) Steunpuntreserve	(4.086)	0	(7.175)	0
	36.448	**7.500**	**(6.424)**	**7.500**
Resultaat na bestemmingsreserves Libau	**8.612**	**28.200**	**48.511**	**42.700**

WAARDERINGSGRONDSLAGEN 2020

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening
Deze jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving 640 Organisaties zonder winststreven.
De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.
De baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop deze betrekking hebben. Baten worden slechts opgenomen voorzover zij op de balansdatum zijn gerealiseerd.
Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Financiële instrumenten
Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan. In de toelichting op de onderscheiden posten van de balans wordt de reële waarde van het betreffende instrument toegelicht als die afwijkt van de boekwaarde.
Indien het financiële instrument niet in de balans is opgenomen wordt de informatie over de reële waarde gegeven in de toelichting op de “Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen”.
Voor de grondslagen van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost.
Stichting Libau OCE beschikt hoofdzakelijk over primaire financiële instrumenten.

Schattingen
Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat het bestuur van de Stichting zich over verschillende zaken een oordeel vormt, en dat het bestuur schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva
Materiële vaste activa: De materiële vaste activa worden geactiveerd op verkrijgingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen.
De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met een eventuele residuwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming.

Financiële vaste activa: Kapitaalbelangen in vennootschappen waarop geen invloed van betekenis kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd op kostprijs.

Vorderingen: De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid worden in mindering gebracht. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen.

Pensioenen: De stichting heeft één pensioenregeling. Dit betreft een Nederlandse regeling en wordt gefinancierd door afdrachten aan pensioenuitvoerder, te weten het bedrijfstakpensioenfonds ABP. De pensioenverplichting wordt gewaardeerd volgens de “verplichting aan de pensioenuitvoerder benadering”. In deze benadering wordt de aan de pensioenuitvoerder te betalen premie als last in de staat van baten en lasten verantwoord. De stichting heeft geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in geval van een tekort bij het ABP, anders dan het effect van hogere toekomstige premies. De stichting heeft daarom de pensioenregeling verwerkt als een “verplichting aan de pensioenuitvoerder benadering” en heeft alleen de verschuldigde premies tot en met het einde van het boekjaar in de jaarrekening verantwoord.
Het ABP had ultimo het boekjaar een beleidsdekkingsgraad van 93,2%.

Overige activa en passiva: Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Grondslagen voor de bepaling van het resultaat
Bij de bepaling van het exploitatieresultaat gelden de volgende beginselen: lasten (en baten) zijn toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben.

Opbrengsten: Onder opbrengsten wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte bedragen voor verleende diensten of verkochte goederen, verminderd met verleende kortingen. De subsidies wordt tegen het verrekende bedrag opgenomen.

Bedrijfskosten: De bedrijfskosten worden bepaald op basis van historische uitgaafprijzen verminderd met de ontvangen kortingen en worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Afschrijvingen: De afschrijvingen op de materiële vaste activa worden berekend door middel van de vaste percentages van de aanschaffingswaarde op basis van de verwachte economische levensduur.

Onderhoudskosten: De componenten methode wordt toegepast voor de verwerking van onderhoudskosten.

COLOFON

OKTOBER 2021

UITGAVE
Libau, adviesorganisatie voor ruimtelijke kwaliteit en cultureel erfgoed in Groningen en Drenthe

TEKST & INTERVIEWS
Annemarie Hommes
Libau

FOTO'S
- Janna Bathoorn

- Mieke Wind
- Gemeente Veendam
- Studio dubbele punt
- DE UNIE ARCHITECTEN

- F.P. LAHAYE ARCHITEKT AVB. BNA
- HJK architecten

KAARTEN
Libau

VORMGEVING
Studio dubbele punt

DRUK
Zalsman Groningen

- Korfker architecten
- Archeologisch bureau RAAP
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed Amersfoort
- Urban Climate Architects
- Kees Westerbeek
- architectenbureau Onix
- Libau (overig beeld)

LIBAU
Hoge der a 5
9712 AC Groningen
Telefoon (050) 312 65 45
www.libau.nl
Email: info@libau.nl